Slovenski dom

Preis - cena - prezzo L 0.50 Leto VIII.

Schriftleiter, urednik, redattore: Mirko Javornik. — Herausgeber, Izdajatelj, editore: Ing. Sodja. — Für Ljudska tiskarna, za ljudsko tiskarno, per la Stamperia popolare: Jože Kramarič — Ljubljana, Kopitarjeva 6. — Tel. 4001—4005. — Abonnement, naročnina, abbonamento: L. 11.

Ljubljana, sobota, 25. septembra 1943 - Št. 215

Ausserordentlicher Erfolg deutscher U-boote im Angriff auf feindliche Geleitzüge

12 Zerstörer versenkt, 3 weitere torpediert und 9 Handelsschiffe mit 46.500 Tonnen versenkt, 2 weitere torpediert

Aus dem Führer-Hauptquartier, 24. Sept. Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt:

An der südlichen und mittleren Ostfront dauern die Abwehrkämpfe an den bisherigen Schwerpunktabschnitten mit unverminderter Heftigkeit an.

Am Kubanbrückenkopf und ostwärts Melitopol wurden starke feindliche Angriffe abgewiesen, Übersetzversuche der Sowjets über den mittleren Dnjeper an mehreren Stellen vereitelt.

Nordostwärts Saporoschie und bei Demidov gelang es durch entschlossene Gegenangriffe unserer Truppen durchgebrochene Sowjetregimenter zu vernichten und dabei Gefangene und Beute einzubringen.

Die Luftwaffe entlastete durch Angriffe zusammengefasster Verbände die in schweren Kämpfen stehenden Truppen des Heeres.

An der Eismeerfront führten schnelle deutsche Kampfflugzeuge erfolgreiche Angriffe gegen sowjetische Unterseebootstützpunkte und Nachschublager. Im Verlaufe dieser Angriffe schossen die Jagdfliegerverbände innerhalb 24 Stunden ohne eigene Verluste 45 feindliche Jagdflugzeuge ab.

In Süditalien griff der Feind gestern mit starken Kräften bei Salerno und Contursi an. Während die Kämpfe im Abschnitte Salerno noch im Gange sind, wurde der feindliche Angriff im Südwesten von Contursi nach hartnäckigem und erbitterten Ringen unter besonders hohen feindlichen Verlusten abgeschlagen.

Die mit Masse auf der Insel Cefalonia eingesetzte italienische Division »Aqui« hatte sich nach dem Verrate Badoglios geweigert die Waffen zu strecken und hat Feindseligkeiten eröffnet. Nach Vorbereitung durch die Luftwaffe traten die deutschen Truppen zum Angriff gegen die Rebellen an, brachen den Widerstand und nahmen die Hafenstadt Argostoli ein. Abgesehen von 4.000 Mann, die rechtzeitig die Waffen niederlegten, wurde die Masse der aufständischen Division mit dem Divisionsstabe im Kampfe vernichtet.

Am 22. September versuchten britische Kleinstunterseeboote in die norwegischen Scheelengewässern einzudringen. Sie wurden bei diesem Versuch rechtzeitig erfasst und vernichtet, bevor sie zu einem Erfolg kommen konnten. Ein Teil der Besatzungen geriet in Gefangenschaft.

Anglo-amerikanische Fliegerverbände verloren am gestrigen Tage bei Angriffen gegen Orte im Küstenraume der besetzten Westgebiete, durch die besonders die Stadt Nantes schwer getroffen wurde, 15 Flugzeuge.

Britische Bomberverbände unternahmen in der vergangenen Nacht erneut Terrorangriffe gegen Mannheim, Ludwigshafen, Darmstadt und Aachen. Es entstanden Verluste unter der Bevölkerung und zum Teile erhebliche Schäden. 33 Abschüsse wurden bisher festgestellt.

Schnelle deutsche Kampfflugzeuge bekämpften in der Nacht zum 24. September Flugstützpunkte und andere militärische Ziele in Süd- und Mittelengland.

Die feindlichen Verluste beim Terrorangriff in der Nacht vom 22.—23. September haben sich auf 27 Maschinen erhöht. Deutsche Unterseeboote griffen nach wochenlanger Pause überraschend den feindlichen Geleitverkehr im Nordatlantik an. Es gelang einer Unterseebootkampfgruppe ein nach Amerika fahrendes und ungewöhnlich stark gesichertes Geleit anzugreifen, bei dem der Angriff gegen die ausserordentlich zahlreichen Geleitzerstörer der Aussensicherung geführt wurde. Hierbei erzielten die Unterseeboote einen einmaligen Erfolg.

In tagelangen hartnäckigen und erbitterten Kämpfen wurden 12 feindliche Zerstörer versenkt und 3 weitere torpediert. Ihr Sinken ist wahrscheinlich. Starker Nebel behinderte die Fortsetzung der Operation. Trotzdem wurden aus dem Geleitzuge noch 9 Schiffe mit 46.500 BRT versenkt und 2 weitere torpediert.

Edinstven uspeh nemških podmornic pri napadu na sovražne ladijske sprevode

12 rušilcev potopljenih, 3 drugi torpedirani in 9 trgovskih ladij s 46.500 tonami potopljenih, 2 drugi pa torpedirani

Iz Führerjevega glavnega stana, 24. sept. Nemško vrhovno poveljstvo objavlja:

Na južnem in srednjem odseku vzhodnega bojišča se nadaljujejo obrambni boji na dosedanjih težiščih z nezmanjšano srditostjo.

Na kubanjskem mostišča in vzhodno od Melitopola so bili zavrnjeni močni sovražni napadi ter poskusi za prehod Sovjetov čez srednji Dnjepr na več krajih preprečeni.

Severno od Zaporožja in pri Demidovu je uspelo z odločnimi protinapadi naših čet uničiti sovjetske polke, ki so prodrli, pri čemer so bili zajeti vojaki in vojni plen.

Letalstvo je s strnjenimi oddelki razbremenilo v hudih bojih zaplетene čete.

Na bojišču ob Ledenem morju so nemška bojna letala uspešno napadla sovjetska podmorniška oporišča in dovozna skladišča. — V teku teh napadov so sestrelili oddelki lovskih letal v 24 urah brez lastnih izgub 45 sovražnih lovcev.

V južni Italiji je napadel sovražnik včeraj z močnimi silami pri Salernu in Contursiju. Dočim boji na odseku pri Salernu še trajajo, je bil sovražni napad jugozahodno od Contursija po trdovratnih in ogorčenih borbah zavrnjen, pri čemer je imel sovražnik izredno hude izgube.

Italijanska divizija »Aqui«, ki je bila v množicah razmeščena na otoku Kefaloniji, se po izdaji Badoglia ni hotela vdati ter je začela s sovražnostmi. Po pripravah s strani letalstva so prešle nemške čete v napad, zlomile odpor in zavzele pristaniško mesto Argostoli. Z izjemo 4.000 mož, ki so pravočasno odložili orožje, je bila množica uporne divizije skupno z divizijskim štabom v borbi uničena.

22. septembra so poskušale skupine najmanjših angleških podmornic vdreti v norveške obalne vode. Bile pa so pri tem poskusu pravočasno zajete in uničene, preden so mogle doseči kak uspeh. Del posadke je bil ujet.

Angleško-ameriški letalski oddelki so izgubili včeraj podnevi pri napadih na kraje na zasedenem zahodnem obalnem področju, pri katerih je posebno hudo trpelo mesto Nantes, petnajst letal.

Oddelki angleških bombnikov so izvršili v pretekli noči ponovne teroristične napade na Mannheim, Ludwigshafen, Darmstadt in Aachen. Med civilnim prebivalstvom so nastale izgube in deloma so bile povzročene znatne škode. Po dosedanjih ugotovitvah je bilo sestreljenih 33 sovražnik letal.

Nemška brza bojna letala so napadala v noči na 24. september letalska oporišča in druge vojaške cilje v južni in srednji Angliji.

Sovražne izgube pri terorističnem napadu v noči od 22. na 23. september so se povišale na 27 letal.

Nemške podmornice so po večtedenskem odmoru presenetljivo napadle promet sovražnih konvojev v Severnem Atlantiku. Skupini nemških podmornic se je posrečilo napasti velik, v Ameriko namenjen in izredno močno zavarovan konvoj. Napad je bil usmerjen predvsem na izredno številne spremljevalne rušilce zunanje obrambe. Pri tem so dosegle podmornice edinstven uspeh. V večdnevnih trdovratnih in ogorčenih borbah so potopile 12 sovražnih rušilcev, 3 nadaljnje pa torpedirale. Verjetno so se tudi potopili. Gosta megla je ovirala nadaljevanje operacij. Kljub temu pa je bilo potopljenih iz konvoja še 9 ladij s skupno 46.500 tonami, dve nadaljnji ladji pa sta bili torpedirani.

GRANDE SUCCESSO DEI SOMMERGIBILI NELL'ATLANTICO

12 caccia e 9 piroscafi affondati, 3 caccia e 2 mercantili silurati

Dal Quartiere generale del Führer. 24 settembre. Il comando supremo tedesco comunica:

Nel settore meridionale e centrale del fronte orientale continuano con non minore accanimento i combattimenti difensivi nei punti di gravitazione.

Sulla testa di ponte del Cuban e ad Est di Melitopol sono stati respinti forti atacchi nemici e tentativi sovietici di oltrepassare il Dnjeper centrale sono falliti in parecchi punti.

Le nostre truppe sono riuscite a nord di Saporošje e presso Demidov con risoluti contrattacchi ad annientare i regimenti sovietici che si erano infiltrati; sono stati catturati prigionieri e bottino di guerra.

La Luftwaffe con reparti compatti ha alleggerito le truppe impegnate in gravi combattimenti.

Sul fronte del Mar glaciale vellvoli tedeschi da combattimento sferrarono riusciti attacchi sulle basi dei sommergivili sovietiche e sui magazzzini di deposito. Durante questi attacchi i reparti della caccia abbattarono in 24 ore 45 caccia nemici senza subire alcune perdita.

Nell'Italia meridionale il nemico attaccava ieri con ingenti forze presso Salerno e Contursi. Mentre nel settore di Salerno durano ancora i combattimenti, l'attacco nemico a Sudovest di Contursi fu respinto dopo ostinati ed esasperati combattimenti che causarono al nemico gravissime perdite.

La divisione italiana »Aqui«, ammassata sull'isola di Cefalonia, non volle arrendersi dopo il tradimento di Badoglio ma iniziava le ostilità. Dopo i preparativi della Luftwaffe, le truppe tedesche passavano all'attacco, infrangendo la resistenza ed occupando la città marittima di Argostoli. Meno 4.000 uomini, che avevano tempestivamente de-posto le armi, il resto della divisione ribelle insieme allo stato maggiore fu annientato nella lotta.

Il 22 settembre gruppi di piccolissimi sommergibili britannici tentavano di penetrare nelle acque della costa norvegese. Ma prima che ottenessero qualche successo, esse furono a tempo catturate e distrutte. Parte dell'equipaggio fu fatto prigioniero.

Reparti dell'aviazione anglo-americana durante attacchi nella giornata di ieri su località del territorio costiero occupato, perdevano 15 aerei; durante gli attacchi fu colpita specialmente le città di Nantes.

Nella scorsa notte reparti di bombardieri britannici ripetevano attacchi terroristici su Mannheim, Ludwigshafen, Darmstadt e Aachen. La popolazione civile subiva perdite e considerevoli danni. Secondo gli accertamenti fatti finora, sono stati abbattuti 33 aerei nemici.

Nella notte sul 24 settembre apparecchi veloci da combattimento tedeschi attaccavano a aerodromi e altri obiettivi militari nell'Inghilterra meridionale e centrale.

Le perdite nemiche nell'attaco terroristico durante la notte dal 22 al 23 settembre salivano a 27 aerei.

Sommergibili tedeschi dopo una tregua di parecchie settimane attaccavano improvisamente il movimento dei convogli nemici nell'Atlantico settentrionale. Un gruppo di sommergibili tedeschi riusciva ad attaccare un grande convoglio diretto in America e fortemente protetto. L'attacco era diretto specialmente contro i numerosi cacciatorpediniere della difesa esterna. I sommergibili riportarono grande successo. In combattimenti accaniti ed esasperati di più giorni, affondavano 12 caccia nemici silurandone altri 3 che probabilmente sono affondati. Fitta nebbia ostacolava la continuazione delle operrazioni. Ciò malgrado sono state affondate nove navi di questo convoglio di complessiva 46.500 tone e altre due sono state silurate.

Bolgarska politika pod novim kraljem in novo vlado

Sofija, 24. septembra. Nastopna izjava nove bolgarske vlade, katero so doma in v tujini zelo napeto pričakovali, je po vsebini, pa tudi po obsegu presegla pomen podobnih izjav.

Da bo program nove vlade odgovarjal dosedanji bolgarski politiki, je bilo treba pričakovati tudi zaradi oporoke pokojnega kralja, ki je bil zvest zaveznik in prijatelj Hitlerja. Knez namestnik Ciril in regent profesor Filov sta pripadala najbližjim kraljevim sodelavcem. Zlasti je knez namestnik docela poznal politične nazore svojega kraljevskega brata. Osebnost kraljevih namestnikov torej utemeljuje pričakovanje, da bo bolgarska politika ostala taka, kakor je bila do sedaj.

Vsekakor pa je bilo treba premagati različne vplive, ki so se skušali uveljaviti zlasti od zunaj. Ne le da se sovražna propaganda ni ustavila pred globoko potrtostjo, ki jo je smrt ljubljenega vladarja vzbudila v bolgarskem ljudstvu, temveč so nasprotniki skušali omajati varnost Bolgarije tudi s sovražnim prikazovanjem položaja na bojišču. Toda v svojih pričakovanjih so se docela razočarali. Navzlic notranjim in zunanjim skrbem v teh usodnih dneh bolgarsko ljudstvo ni izgubilo živcev. Navzlic nasprotnikovim radijskim poročilom ni bilo v Bolgariji niti najmanjših nemirov. Izostali so celo majhni komunistični motilni poskusi, ki so sicer vsak dan na sporedu. Bilo je, ko da si nihče ne upa skruniti žalosti in bolečine, ki jo je ljudstvo čutilo za svojega mrtvega vladarja.

Novi ministrski predsednik je sestavil vlado iz strokovnjakov ter si postavil nalogo, da državno življenje dvigne v gospodarskem in socialnem oziru.

V notranji politiki bo nova vlada storila vse, da zbere narodne sile zedinjene Bolgarije okrog prestola Simeona II. Na široki podlagi upošteva vlada dvig ljudskega zdravja, javnega reda, razvoja oborožene sile in pospeševanje gospodarstva na vseh področjih.

Glede zunanje politike poudarja vladna izjava, da se bo nadaljevala v dosedanji črti in na temelju odkritosrčnega sodelovanja z veliko Nemčijo ter njenimi zavezniki, prav tako pa bo temeljila na prijateljskih odnošajih z vsemi nevtralnimi državami, posebno s prijateljsko Turčijo.

Kriza, ki so jo kot posledico smrti velikega kralja v Bolgariji želele sovražne sile, ni nastopila. Bolgarija je svoj položaj kot urejevalna sila na Balkanu samo utrdila. — (Walter Wittstock.)

Pregled zadnjih dogodkov na vzhodu

Na vseh odsekih imajo nemške čete pobudo trdno v rokah

Berlin, 25. sept. DNB. Nemško vrhovno poveljstvo je k bojem na vzhodnem bojišču dodalo naslednje podrobnosti: Vzlic silnim in neprestanim sovjetskim napadom in kljub slabemu vremenu so Nemci na vseh odsekih obdržali pobudo v svojih rokah. Na južnem odseku so Sovjeti vprizorili veliko silovitih sunkov in prodornih poskusov in so napadali z velikimi oklepnimi silami. Pri teh bojih sta bila uničena dva velika tanka in pobita dva sovjetska strelska polka.

Na Kubanskem mostišču so Sovjeti poskusili z več napadi južno od reke Kuban. Napadali so s težkimi tanki, a so bili vrženi nazaj. 4 tanki so bili uničeni. Vsega skupaj so poskušali Sovjeti s tremi hujšimi napadi. Pred nemškimi črtami je nekoliko južneje obležalo več sto mrtvih in 13 razbitih oklepnih sredstev.

Vzhodno od reke Kuban so Sovjeti štirikrat napadli. Nemško topništvo je s podporo letalstva že v kali zadušilo vsak napad.

Pri Zaporožju so nemške čete na več mestih prešle v protinapad. 1 sovjetski strelski polk so prisilili na umik.

Na Srednjem Dnjepru so Sovjeti poskušali na več krajih priti čez reko. 45 tankov je na nekem mestu napadlo nemško mostišče. Nemški branilci so napad odbili in uničili 13 tankov. Vsi poskusi za prehod čez reko so se izjalovili.

Čeprav je vladalo na bojišču slabo vreme, je letalstvo živahno posegalo v boje in napadalo z uspehom zbirališča, taborišča in zaledje sovražnika.

Churchillovi in Rooseveltovi vojni načrti

»Če mali narodi hočejo, da bodo imeli na mirovnih pogajanjih kaj besede, morajo še enkrat po kostanj v ogenj«

Ženeva, 25. septembra. DNB. Po poročilih iz Washingtona priobčuje »New York Tribune« izpod peresa Walterja Lippmana, čigar odnošaji z Rooseveltom so znani, članek, v katerem podaja nadaljnje vojne načrte, ki jih imajo zavezniške države. V članku še zlasti poudarja, naj bi po teh načrtih Združene ameriške države in Anglija pošiljali ogromne množine orožja malim evropskim narodom, ki so bili dobili nalogo, »uničiti« nemške vojaške sile. Ti nastopi malih narodov bi bili za Anglijo in za Združene države velikega pomena, ker bi na ta način male narode moralno okrepili, zakaj potem se jim ne bi bilo treba čisto za vse zahvaliti samo orožju Združenih držav in Anglije.

Na koncu svojih izvajanj Lippman pripomnja, »da bi to potemtakem treba pričakovati, da bodo zastopniki malih narodov pri mirovnih pogajanjih sedeli za mizo poleg zastopnikov Združenih držav, Anglije in Rusije ter odločali o bodoči usodi Evrope.

Iz članka dobro obveščenega ameriškega časnikarja sledi, da so Združene ameriške države na konferenci v Quebecu sprejele načrt, po katerem naj bi mali narodi, ki so enkrat že bili plačali krvni davek za koristi zahodnih demokratičnih držav, šli znova zanje v ogenj po kostanj. Lippmanova izjava je zanimiva v toliko, ker se zavezniki znova trudijo, kako bi male države pognali v ogenj, a jim hkrati dopovedujejo, da je to pogoj, brez katerega ne bodo imeli pri mirovnih sestankih po vojni nobene besede.

Novi prepiri med Sovjeti in poljsko vlado

Berlin, 24. septembra. Medtem ko se Sovjeti na vse kriplje trudijo, da bi jugoslovanske begunce privabili v Moskvo, ko skozi usta prejšnjega voditelja kominterne Dimitrova grozijo Bolgariji in ko vabijo Beneša, ki ga imajo v Washingtonu v hišnem zaporu, na podpis posebnega pakta — tako skušajo po svoje voditi vso evropsko politiko — se še naprej srdito prepirajo s poljsko begunsko vlado v Londonu, kateri manjka po smrti Sikorskega glava, ki bi bila sposobna voditi vse posle. Na britanski pritisk mora begunska vlada iskati primerno obliko, da bi se sprijaznila s Sovjeti. V ta namen je imel bivši poljski veleposlanik v Moskvi Romer v Londonu govor, v katerem je dejal, da je stališče Poljske do Sovjetov »čisto preprosto«, zraven pa je potem na dolgo in široko govoril, kako zapletene so posamezne reči. Prvenstvo gre za usodo Poljakov, ki so bili odpeljani v Sovjetijo, ako so sploh še živi, potem pa tudi za ozemeljska vprašanja, glede katerih sta obe strani vedno bolj velikopotezni, kadar gre za ozemlja, ki jih nobeden od njiju nima. Romerjevo sklicevanje na Atlantsko karto je zelo zapoznelo, ker sta London in Washington Poljsko že zdavnaj prepustili Sovjetom kot njihovo koristonosno področje.

Sovjeti sodijo sicer, da bi bilo pod njihovo častjo, ako bi naravnost odgovarjali poljski begunski vladi, s katero so diplomatske odnošaje na zunaj pretrgali. Zato pa imajo v te namene list »Daily Worker«, ki služi ciljem Moskve. Moskovsko trobilo je Romerja in njegove imenovalo kar »nereprezentativno tolpo«. S tem v zvezi se Sovjeti drže taktike, da po svojem združenju »Wasilewska« srdito napadajo londonske Poljake, ker se ne zavzemajo preveč odločno za vpostavitev drugega bojišča. Ti nesporazumi so prav za prav brezpomembni, vendar zadosti jasno osvetljujejo vse imperialistične težnje Sovjetov, s katerimi Anglosasi soglašajo.

Kako je bil ubit bivši tajnik fašistovske stranke Mutti

Rim, 25. sept. DNB. Uradno so bile objavljene podrobnosti o smrti nekdanjega glavnega tajnika fašistične stranke, podpolkovnika Ettoreja Muttija. Dne 24. avgusta so Badoglievci prijeli Muttija in ga zvezanega na avtomobilu odpeljali iz Rima. Takoj nato so razširili vest, da je bil Mutti pri poskusu bega ubit. V resnici pa je sedaj nesporno dognano, da je bil na povelje maršala Badoglia ubit. Uprava rimskega mesta je odredila, da se po pokojniku imenuje poseben trg v Rimu.

Preosnova angleške vlade

London, 25. sept. DNB. Izvedena je bila manjša preosnova angleške vlade. Namesto umrlega finančnega ministra sira Kingsleya Wooda je postal zakladni minister sir John Anderson, za predsednika kronskega sveta je bil postavljen podpredsednik vlade Athlee, za dominijonskega ministra pa lord Cranborne.

Prekrižani ameriški računi z Mussolinijem

Ankara, 25. septembra. DNB. Ameriški poslanik Steinhardt je nevtralnim diplomatskim zastopnikom — kakor se je zdaj zvedelo — izjavil pred svojim odhodom v Washington, da ga je bil Roosevelt povabil, naj bo navzoč, ko bodo pripeljali Mussolinija v Belo hišo. Nekaj dni po tej Steinhardtovi izjavi pa je bil Duce osvobojen, s čemer je njegov prihod v Belo hišo postal brezpredmeten.

Badoglia naj izroče Abesincem

Ankara, 25. septembra. DNB. V angleško-ameriških krogih v Ankari razpravljajo o možnosti izročitve maršala Badoglia Abesincem kot vojnega zločinca. To zahtevo naj bi bila Abesinija stavila takoj po zlomu Italije, ne da bi bili Anglija in Amerika povedali svoje mnenje glede tega. Po osvoboditvi Mussolinija pa se zdi, da so Angleži in Amerikanci pripravljeni uslišati Abesincem to njihovo željo.

V turških političnih krogih, kjer je še vedno v živem spominu zavezniška nota proti pravici zatočišča, ki naj bi jo imeli vojni zločinci, zdaj nestrpno pričakujejo, kakšno stališče bosta Anglija in Amerika zavzeli do abesinske zahteve po izročitvi maršala Badoglia.

Spomenica z dokazi o katynskih grozotah

Berlin, 25. sept. DNB. Poseben odbor je po nalogu zunanjega ministrstva izdal posebno spomenico o Katynu in zločinskih sovjetskih moritvah ujetih poljskih častnikov in vojakov. V knjižici so zbrane številne slike grobov, trupel, ugotovitve oblasti in komisij, ter izjave članov mednarodne zdravniške komisije, ki si je grobišča in žrtve ogledala. Dalje so zbrana imena nad 4000 žrtev.

Vesti 25. septembra:

O položaju na vzhodnem bojišču razpravlja španski list »Informaciones« in pravi, da so Nemci s svojo spretno taktiko onemogočili vsak sovjetski poskus prodora in se na nekaterih mestih umaknili v popolnem redu.

Angleški letalski minister je priznal, da so bile izgube zavezniških letal, ki napadajo Nemčijo zadnje tedne, izredno velike.

Švicarski zvezni svet je z večino glasov sprejel sklep, da se poostre varnostni ukrepi proti komunistom. V Švici se je boljševiška organizacija zopet razpredla in se v javnosti vedno močneje javljajo.

Romunske oblasti so poslale na prisilno bivanje veliko judov in raznih vladi sovražnih ljudi.

Ameriški mornariški minister Knox je na obisku v Londonu. Časnikarjem je povedal, da je tihomorsko bojišče za Anglijo postranskega pomena, ne pa za Združene države. Japonci so po njegovem mnenju zagrizeni borilci, ki se ne dajo hitro ugnati.

Hitler je odredil pogreb na državne stroške za pokrajinskega vodjo na Rusinskem, Kubeja, ki je padel v Minsku kot žrtev boljševiškega atentata.

Angleški minister za Indijo Emery je priznal, da je v indijski pokrajini Bengaliji huda lakota. Tudi v pokrajinah Madras in Bombay je stiska zaradi pomanjkanja živil vedno hujša. Druga poročila iz Burme javljajo, da Angleži niso nič storili, da bi stradjočemu ljudstvu pomagali.

Lakota grozi zdaj tudi že v Keniji in Tanganjiki. Najnovejša poročila, ki so jih dali tamkajšnji uradniki in misijonarji, pravijo, da se sedanja stiska v teh dveh angleških pokrajinah v Afriki lahko primerja s stisko leta 1919. Vzroka sta predvsem dva: po mnogih pokrajinah je letos izostala običajna dolga deževna doba, vsled česar je pridelek dosti slabši, na drugi strani pa domačini opuščajo delo na polju, ker jim Angleži njihove pridelke preslabo plačajo.

Roosevelt bi se rad obdržal

Lizbona, 24. sept. DNB. Politični krogi v Združenih državah so mnenja, da je delal Roosevelt s svojim zadnjim govorom propagando za bodoče predsedniške volitve. Tega mnenja je 19 republikanskih članov kongresa, dočim demokrati seveda Roosevelta zagovarjajo.

Republikanski senator Taft je izjavil poročevalcem listov, da je treba po njegovem mnenju zadnjo Rooseveltovo poslanico in tudi druge njegove izjave gledati s stališča, da si hoče v četrtič zagotoviti predsedniško mesto in da zato namenoma bagatelizira vse spore v domovini ter postavlja v ospredja vojaške dogodke. Podobnega mnenja je tudi republikanec Bridges. Senator Iken kritizira predvsem Rooseveltove socialne predloge, ki da niso nič drugega kakor mamilo za ljudstvo, kateremu bi se Roosevelt z obljubami rad prikupil.

Domobranci se prijavljajo

Ljubljana, 25. sptembra.

Urad poveljstva slovenskih domobrancev v mestni hiši na Ambroževem trgu št. 7 v Ljubljani, kjer sprejemajo prijave vseh za borbo sposobnih Slovencev od 18. do 35. leta starosti, ki se prostovoljno javijo za rešitev svoje domovine, za vzdrževanje in ohranitev reda in discipline ter za postavitev razdejanih domov, je imel že prvi dan ustanovitve slovenske domobranske legije mnogo dela. Že tekom dopoldneva se je prijavilo mnogo fantov, zlasti mnogo pa se jih je priglasilo popoldne. Poveljstvo sprejema za enkrat samo podatke prijavljenih prostovoljcev, ki jih bo nato po nekaj dnevih poklicalo po časopisju in pozivih, kje in kdaj morajo nastopiti.

Med prijavljenimi prostovoljci pa niso le sami mladi. K prostovoljcem se prijavljajo tudi mnogi, ki so že prekoračili zahtevano dobo, mnogo pa tudi takih, ki še niso stari 18 let.

Pa tudi pri pristojnih občinskih uradih na deželi, kakor nam poročajo, se prijavlja mnogo prostovoljcev.

Vse naše ljudstvo je razumelo klic Poveljstva slovenskih domobrancev, razumelo pomen ustanovitve slovenske domobranske legije, ki kliče in vabi vse Slovence v svoje vrste.

Nemški filmi v Ljubljani

Ljubljana, 25. septembra.

Ljubljanski kinematografi so dobili spet nemške filme, katerih so bili ljubljanski obiskovalci že od nekdaj vajeni. Kinematografi objavljajo v svojih letakih, pa tudi v časopisju o igranju novih nemških filmov. Tako predstavljajo v Unionu ljubezensko dramo v pariškem velemestu »Soferjeva hči«, v kateri nastopajo znameniti nemški igralci Harry, Baur in René. V Kino Matici predvajajo pretresljivo ljubavno dramo po slavnem Sudermanovem romanu »Ljubezni nasproti«. V glavnem nastopata pri tem delu Fritz van Dongen in Kristina Söderbaum. Kino Sloga predvaja te dni izviren nemški film s slovenskimi napisi »Velika ljubezen«. Delo je polno arij iz raznih oper in romane ter je pomembno tudi zaradi velikih plesnih revij. Nastopa Zarah Leander. — V kinu Kodeljevem pa predvajajo Ljubljančanom priljubljen film »Dunajska kri«.

Državno gledališče

Drama:

Nedelja, 26. septembra, ob 15: »Deseti brat«. Izven. Cene od 18 lir navzdol.

Predsezona v Drami. Z nedeljsko predstavo Jurčič-Golievega »Deseta brata« bo odprla Drama letošnjo predsezono, v kateri bo ponovila nekaj posebno uspelih del iz lanske sezone. Delo obsega 16 slik, v katere je zajel dramatik P. Golia vsebino Jurčičeve povesti. V njej je podana usoda desetega brata Martina Spaka, ki je kljub svojemu nesrečnemu življenju prijatelj in pomočnik vseh, ki so v stiski. Naslovno vlogo bo igral M. Skrbinšek, Mánico — Levarjeva, Kavesa — Peček, Marijana — Verdonik, Kvasa — Drenovec, Krjavlja — Cesar.

Zadnja pot stotnika Suvajdžiča

Pogreba so se udeležili predsednik general Rupnik, zastopstvo nemške vojske, številni odličniki in množica ljudstva

Ljubljana, 25. septembra.

Slovenska zemlja, ki je v teh dveh letih sprejela v svoje varstvo že toliko naših življenj, je včeraj popoldne zakrila spet novo žrtev, ki je kakor sto in sto junaških slovenskih fantov padla za boljšo bodočnost našega naroda in domovine. K začasnemu počitku so včeraj ob 5. popoldne položili žrtev četrtkove smrtne nesreče na voglu Cojzove in Emonske ceste — stotnika Dejana Suvajdžiča. Množica ljudstva in odlični zastopniki so pričali, da nam je pokojni stotnik Dejan, organizator domobranskih legionarjev, mnogo pomenil. Na njegovo zadnjo pot so zlasti prihiteli domobranci in mu ob grobu še enkrat prisegli, da bodo sledili njegovim pobudam, ki jih je dajal vsem prav v te, za naše ljudstvo tako pomembne in usodne dni.

Pogrebni sprevod se je razvil ob 5. popoldne iz kapelica sv. Nikolaja. Že zgodaj pred to uro so prihajali mnogi, da se še poslednjič poklonijo pred pokojnikovo krsto. Po opravljenih cerkvenih obredih se je razvil veličasten sprevod. Na čelu so za križem in žalno zastavo stopali domobranci z venci, nato častna četa domobrancev, za krsto pa pokojnikova žena ter družina predsednika pokrajinske uprave z divizijskim generalom g. **Rupnikom Leonom.** V pogrebnem sprevodu smo nadalje opazili zastopnika poveljnika Waffen SS, generalnega poročnika in SS Gruppenführerja g. **Roessnerja,** in zastopnika policijskega vodje Haupsturmführerja g. **Schluiferja,** dalje mestnega poveljnika stotnika g. **Sernaua** kot zastopnika nemške varstvene policije, nemškega svetovalca, predsednika ljubljanske uprave g. **Doujaka,** in kanclerja nemškega konzulata g. **Liesenberga.** V sprevodu je bil tudi konzul NDH, poslanstvo italijanskega častniškega zbora, zastopniki številnih ljubljanskih korporacij, ustanov in organizacij, zlasti številno pa je bilo udeleženo na pogrebu uradništvo pokrajinske uprave in magistrata.

Za temi odličnimi zastopniki so stopali številni domobranci ali člani domobranske organizacije ter množice ljudstva.

Pri odprtem grobu se je po opravljenih cerkvenih obredih poslovil od pokojnega domobranskega častnika Suvajdžičev prijatelj iz bivšega planinskega polka kapetan g. **Cerkvenik Albin.** Njegove besede niso bile besede slovesa, temveč so izzvenele v eno samo obljubo vseh domobrancev, ki ob grobu svojega prvega častnika, poveljnika Triglavskega bataljona, izrekajo ob njegovem grobu prisego, slediti svetim ciljem, za katere je živel tudi pokojni stotnik Dejan Suvajdžič. Domobranci so nato položili pred grob venec , na katerem je blestela slovenska trobojnica z napisom: Svojemu vernemu poveljniku-oficirji in moštvo slovenskega domobranstva. Nato je položil venec na grob pokojnika stotnika še zastopnik nemške vojske g. Schluifer.

Po pozdravu častne čete slovenskih domobrancev so začele padati na krsto prve težke grude domače zemlje. Molče so prijemali fantje, možje in drugi lopatico in metali na krsto prst, vsi pa so odhajali od novega, svežega groba junaka Dejana Suvajdžiča utrjeni v zavesti, da njegova žrtev ni zaman in da bo obrodila bogate sadove pri osvoboditvi naše domače slovenske zemlje.

Od Brennerja do Verone

Poročevalec Günter Weber o vtisih potovanja v Gornji Italiji prve dni po padcu Badoglieve izdajalske vlade

Vojni poročevalec Günter Weber opisuje v eni zadnjih številk »Das Reich« doživljaje in vtise, ki so jih nanj naredili zadnji dogodki v Severni Italiji. Med drugim pravi tudi sledeče:

»V Inomostu nas je poklical sel, ki je prišel z Brennerja, in nam povedal prvo novico: »Ustreljen v gorah.« Gorski lovci, 44 dopustnikov in ozdravelih vojakov, ki so se še pred nekaj tedni borili na Siciliji in so se pravkar vrnili iz okrevališča, so se pri tem poročilu namuznili. Eden izmed njih je rekel: »Tako daleč je to.«

V zadnjih nočnih urah 8. septembra smo postajali nestrpni na peronu v Inomostu; še posebno neučakan pa je bil transportni vodja 44. skupine, ki je morala potovati daleč proti jugu. Ni maral zgubiti niti trenutka. »V kosteh čutim, kako ga bomo še rabili,« je govoril smehljajoč se in se prestopal z noge na nogo. Vojaki so molče preizkušali svoje karabinke in strojnice.

Ko je prisopihal vlak še pred dnem na obmejno postajo z bleščečim ščitom »Brennero«, so ležale gore visokih Alp še v gosti megli. Upirali smo pogled preko perona in odkrili skupino italijanskih Badoglijevih častnikov, ki jih je razorožene spremljal nemški poddesetnik. Nikjer nobene italijanske straže, nobenega obmejnega uradnika. Samo italijanski železničarji so še tu in opravljajo svojo službo.

Iz neke stranske doline slišimo salve strojnic, potem je bilo zopet vse tiho. Po svetli asfaltirani cesti, ki teče poleg železniške proge, se je vlekla dolga kolona italijanskih vojakov. Najmanj ena divizija je šla mimo, konec kot konico sta pa tvorila dva nemška vojaka.

Opominjajoč zažvižga lokomotiva našega vlaka. Skoraj bi ga bili pozabili. Zamudniki, ki še niso zamenjali deset mark svoje vojaške plače v lire, so pohiteli. Čez deset minut je dal italijanski železniški uradnik znak za odhod in zopet smo drdrali.

Proti jugu so korakali vojaki-gorski lovci v rojni vrsti z orožjem, pripravljenim na strel, strojnični oddelki, municijske in bencinske kolone. Vedno hitreje, mimo konice borbene skupine drdra vlak.

Proti poldnevu smo v Boznu. Nekaj minut za nami je vozil posebni vlak z nemškimi železničarji, ki imajo na rokavih trakove »Nemška vojska«. Zadnjo noč so se v Mittenwaldu usedli na vlak; prvi oddelki so prevzeli progo Brenner—Bozen, drugi pa bodo danes nadaljevali pot dalje proti jugu. Pred nekaj urami se je predalo poveljstvo Badoglijeve armade v Boznu po kratki borbi. Nemški general, ki je prišel v ta namen s svojega službenega mesta, je pozval italijanske divizijske generale, naj predajo orožje. Prav tako je pred nekaj urami, takoj po objavi predaje, peščica nemških vojakov v naskoku zavzela letališče v Boznu. Nekaj nemških tigrov je vozilo po ulicah. Pred odprtimi poslopji so se zbirali možje in fantje hitro ustanovljene delovne službe nemškega ljudstva, ki so bili oboroženi z italijanskimi karabinkami. Častniki in vojaki fašistične milice so se prostovoljno pripravljali v nemško vojsko, da bi nadaljevali borbo.

O napredku novega reda vidimo najbolje iz poročil železniških postaj. Medtem ko zjutraj 9. septembra položaj med Boznom in Verono ni bil jasen, je prišlo zvečer poročilo, da lahko vozijo vlaki do Verone, postaje so zasedli med pohodom in kolodvor v Veroni je že od jutra v nemških rokah. Ko je prišel pozno zvečer naš vlak v Verono, sta tu vladala red in mir. Italijanske častnike in vojake, ki so bili ob objavi izdaje njihove vladavine v Veroni, so po zvočnikih pozvali, naj se takoj javijo pri nemškem kolodvorskem poveljstvu. Skoraj vsi brez izjeme so prišli na to prošnjo, odložili orožje in se stavili na razpolago nemški vojski.

Najlepša vzpodbuda

študentom

ob začetku šolskega leta je »QUO VADIS« roman v slikah o sijaju in zatonu starega Rima

Program ljubljanskega radia

Dnevni spored za 25. septembra: 12.20 — 12.30 Uvod — 12.30—12.50 Poročila v nemščini in slovenščini, naredbe in objave v nemščini, slovenščini in italijanščini — 12.50—14 Petje in igranje — 14—14.15 Poročila v nemščini, naredbe in objave v nemščini, slovenščini in italijanščini — 14.15—15 Čar operete, izvaja radijski orkester, vodi dirigent D. M. Šijanec: Hruby: Iz Dunaja po svetu, Lehar: Eva, valček, Lehar: Judita — 15 Poročilo nemškega vrhovnega poveljstva — Prekinitev oddaje do 17 — 17—17.15 Poročila v nemščini, naredbe in objave v nemščini, slovenščini in italijanščini — 17.15—18 Prenos koncerta — 18—19 Prekinitev oddaje — 19—19.30 Plesi in pesmi, izvaja radijski orkester, vodi dirigent D. M. Šijanec: Brahms: Madžarski ples, Grieg: Norveški ples, Leoncavallo: Jutranja pesem, Nedbal: Kavalir, valček, Prelovec-Bernard: Narodna pesem, Bradič: Narodni plesi, Gotovac: Kolo Moram — 19.30—19.50 Poročila v nemščini in slovenščini, poročilo nemškega vrhovnega poveljstva v italijanščini, naredbe in objave v nemščini, slovenščini in italijanščini, napoved sporeda za naslednji dan — 19.50—20 Mala medigra — 20—20.20 Poročila v nemščini — 20.20—22.10 Prenos sporeda beograjske radijske postaje — Konec oddaje.

Oktobrsko vreme v Ljubljani

Meseca oktobra se po kratkih dneh in poševni legi sončnih žarkov zemlja in zrak naglo ohlajata. Pri tem se najbolj ohlajajo severne geografske širine in osrčja kontinentov, kjer je zrak reven na vodnih hlapih. Vodni hlapi imajo namreč to lastnost, da so prozorni za sončne žarke, ker so ti dovolj kratke valovne dolžine, medtem le malo prozorni za nevidne toplotne žarke, preko katerih zemlja oddaja svojo toploto v vesoljni prostor. Čim manj vidnih hlapov je v zraku, tem hitreje se hladi zemlja in ozračje. V zvezi s tem so osrčja kontinentov (Rusija, Sibirija itd.) značilna po ostrih zimah, medtem ko imajo obalna področja kljub severnejši legi mile zime.

Oktobra meseca se torej uveljavi pomembni padec temperature v smeri od Sredozemlja proti Rusiji. Pri tem pa padec ni enakomeren, marveč se vrši v skokih, namreč: ob gorski pregraji na Jadranu (Dinarsko-Alpsko gorovje) je ta padec zelo izrazit, ker gorske vrste ščitijo kopno pred toploto in vlago, s katero je založen morski zrak. Ljubljansko področje, ki je ločeno od morja po gorskih pregrajah, se hitreje ohlaja kot jadranska obala. Isto velja za vse alpske dežele. Posledica tega je prevelika toplotna razlika med morskim in alpskim področjem, kar omogoča ravnotežje zračnih mas. Topli in vlažni morski zrak kot lažje telo izpodriva hladnejši (težji!) celinski oziroma alpski zrak in se tako vzpenja. Posledica vzpenjanja je vedno ohladitev, ker pride zrak v višje ležeče sfere, kjer vlada nižji zračni pritisk. (Zakon fizike zahteva medsebojno povezanost temperature, gorkote in pritiska: znižanje pritiska povzroča ohladitev.) Tako nastanejo oblaki, ki pa pri tem sproščajo v zrak ogromne množine toplote. (Kadar se vodni hlapi zgostijo, se sprošča ona toplota, ki se je prej porabila za izhlapevanje.) Zato se toplejši morski zrak še bolj ogreje in tako postane še lažji, kot je bil prej. S tem razlika v teži med celinskim (aplskim) in morskim zrakom še narašča, kar ojača prodor alpskega zraka proti toplemu morju namesto se vzpenjajočega morskega zraka. Tam, kjer se vzpenja zrak, zračni tlak upada, ker zrak odteka v višinah proč po brezmejnem prostoru. Tako nastane nad Jadranom minimum zračnega tlaka, ali kot pravijo meteorologi — zračna depresija. Alpski oziroma celinski zrak zaradi zemeljskega vrtenja okoli lastne osi ne more priti do morja po ravni črti, marveč v obliki krivulje (spirale). Tako dobi Ljubljana smer nizkih oblakov ne od severovzhoda (direktno proti Jadranu), ampak od vzhoda ali celo jugovzhoda, medtem ko v višinah odteka jadranski zrak proti Alpam in ima smer od jugozapada do zapada. Jadranski zrak nese težke oblake in dež. Zato je oktober pri nas značilen po pogostem in močnem deževju. Deževje se prekine šele takrat, ko zasede jadransko področje celinski zrak in s tem izenači toplotno razliko med kopnim in morjem. Nato začne zrak upijati vlago in toploto z morske površine in tako se hitro pretvori v morski zrak, kar zopet sproži na omenjeni način novo deževje.

Važno je razdobje med 20. in 23. ter med 27.—30. oktobrom, kadar se vrši huda borba med polarnimi in tropskimi zračnimi masami v naši bližini. Pogostokrat tukaj nastopi prvi sneg. Znani so primeri, da je konec oktobra snegu sledil tropski orkan, ki je dvigal temperaturo nad 20 stopinj Celzija!

Izdajanje nakaznic za kurivo poslovnim lokalom in podnajemnikom

Pokrajinski gospodarski svet objavlja, da so nakaznice za kurivo za poslovne lokale (trgovine, obrtne delavnice, trgovske, notarske, odvetniške in privatne pisarne ter ordinacije) in podnajemnike, v kolikor so pravočasno podali prijavo, pripravljene in jih morejo upravičenci dvigniti v uradu za kurivo, Beethovnova ul. 10, po naslednjem vrstnem redu:

Poslovni lokali:

V ponedeljek 27. septembra - upravičenci z začetnimi črkami A—G; — v torek, 28. sept. - upravičenci z začetnimi črkami H—K; — v sredo, 29. septembra - upravičenci z začetnimi črkami L—R; — v četrtek, 30. septembra - upravičenci z začetnimi črkami S—Ž.

Podnajemniki:

V petek, 1. oktobra podnajemniki z začetnimi črkami A—G; v soboto, 2. oktobra podnajemniki z začetnimi črkami H—K; — v ponedeljek, 4. oktobra podnajemniki z začetniki črkami L—P; — v torek, 5. oktobra podnajemniki z začetnimi črkami R—S; — v sredo, 6. oktobra podnajemniki z začetnimi črkami T—Ž.

Opozarjamo upravičence, da se strogo držijo tega vrstnega reda in da pridejo po nakaznico na dan, ki je za njih določen. Zamudnikom se bodo nakaznice izdajale šele od 7. oktobra dalje. Poslovni lokali so uvrščeni po abecednem redu pod onim imenom, pod katerim je bila podana prijava.

Trst

6 letni Tulij Kandot iz ulice San Michele v Trstu se je ponesrečil v kopališču Cedas v Barkovljah. Ima poškodbe po obrazu in obeh očeh. Na levi nogi se je poškodoval 15 letni Josip Zadnik iz Trsta. 10 letna Nela Preteršek iz Istrijske ulice v Trstu si je pri padcu zlomila desnico. Na tramvajski progi št. 9 v Trstu je povozil tramvaj 12-letnega Elija Sulo iz Kandlerjeve ulice. Potolkel se je po levem kolenu. Avto je povozil na cesti v Škofije pri Divači 66-letnega Franca Kovača, ki ima poškodbe po vsem telesu. Na nekem parniku se je ponesrečil 51 letni kovač Ivan Lazar iz ulice Donadoni v Trstu. Vsi ponesrečenci se zdravijo v tržaški bolnišnici.

Resnica in propaganda o življenju v Iraku

Erzerum, 18. sept. V Iraku, deželi petroleja, je prometna kriza dosegla svoj vrhunec, kakor pišejo tamkajšnji časopisi. Vlada je morala odpraviti celo avtobusni promet med mesti in njihovimi okolicami, ter se niti uradniki iz bližnje mestne okolice ne morejo več voziti z avtobusi na delo v mesto, kakor so se lahko doslej. Spričo tega je razumljivo, da je ves upravni aparat začel šepati in je po uradih zavladal nered.

Časopisi se potem pritožujejo tudi nad veliko draginjo. Cene življenjskim potrebščinam nezadržno rastejo. Tako se je na primer meso podražilo zadnje čase spet za celih 25%. V okraju Mintfik so bili obljubili, da bodo ljudem povečali obrok sladkorja. A to se ni zgodilo, pač pa so nasprotno obrok sladkorja celo zmanjšali, in sicer kar za polovico, tako da tam dajejo zdaj na osebo in na mesec le še po pol kilograma sladkorja. Ta ukrep je za tamkajšnje prebivalstvo tem hujši udarec, ker sladkane jedi tvorijo tam bistven del prehrane. V krbelaškem okraju so se zadnje čase na splošno vse stvari hudo podražile, čeprav je ta okraj eden najrodovitnejših.

Takšno tarnanje iraških listov jasno kaže, da je dejanski položaj čisto drugačen, kakor pa ga slika angleška propaganda, ki je obljubljala, da bo stiske na Bližnjem vzhodu kmalu konec in da se bodo vse stvari, zlasti pa še življenjske potrebščine pocenile. Resnica je resnica, propaganda pa propaganda.

Najmanjši ljudje na svetu

Najmanjši ljudje na svetu so bambuti, ki žive v osrenji Afriki. Moški tega plemena so veliki do 1.44 m, medtem ko so žene za deset centimetrov manjše. Ti pritlikavci imajo nenavadno široka stopala in je zato njihova hoja izredno okorna. Raziskovanja so dokazala, da so bambuti in njim podobna plemena zaostali v razvoju zato, ker žive v pragozdovih, povsem ločeni od drugih. Ta plemena so tudi na zelo nizki stopnji omike.

VERLAUTBARUNG

Neue Passierscheine werden in der Zeit vom 27. bis einschliesslich 30. September nicht ausgegeben. In der genannten Zeit sind die mit dem 1. Oktober 1943 ablaufenden Passierscheine zur Verlängerung vorzulegen, und zwar:

Grossbetriebe über 10 Gefolgschaftsmitglieder am 27. September von 9 bis 12 Uhr und von 15 bis 19 Uhr; am 28. September von 9 bis 12 Uhr mittags.

Kleinbetriebe am 28. September und am 29. und 30. September von 15 bis 19 Uhr in folgender Reihenfolge:

die Anfangsbuchstaben A—F am 26. Sept. nachm. von 15—19 Uhr;
die Anfangsbuchstaben G—O am 29. Sept. von 9—12 und 15—19 Uhr;
die Anfangsbuchstaben P—Z am 30. Sept. von 9—12 und 15—19 Uhr.

OBVESTILO

V času od 27. do vključno 30. septembra se nove propustnice ne bodo izdajale. V tem času je treba propustnice, ki zapadejo s 1. oktobrom, predložiti za podaljšanje, in sicer:

Velika podjetja, ki zaposlujejo nad deset oseb, dne 27. septembra od 9—12 in od 15—19 in 28. septembra od 9—12 dopoldne.

Mala podjetja 28., 29. in 30. septembra od 15—19 po naslednjem redu:

začetne črke A do F 28. septembra popoldne od 15—19;
začetne črke G do O 29. septembra od 9—12 in od 15—19;
začetne črke P do Z 30. septembra od 9—12 in od 15—19.

COMUNICATO

I nuovi lascipassari nel periodo di tempo dal 27 fino al 30 Settembre inclusivamente non si rilasceranno. Nel frattempo i lasciapassari scadenti il 1° Ottobre 1943 si dovranno presentare per il prolungamento come segue:

Le aziende grandi, avente piu di 10 impiegati, il 27 Settembre dalle ore 9—12 e dalle ore 15 alle ore 19 ed il 28 Settembre dalle ore 9 alle 12.

Le aziende piccole, il 28 Settembre, dalle ore 15 alle ore 19 ed il 29 e 30 Settembre quanto segue:

le lettere iniziali A—F il 28 Settembre dalle 15 alle 19;
le lettere iniziali G—O il 29 Settembre dalle 9 alle 12 e dalle 15 alle 19;
le lettere iniziali P—Z il 30 Settembre dalle 9 alle 12 e dalle 15 alle 19.

Betka pri vedeževalkah in pri grafologu

Vsakdanja zgodba o težavah življenjske hoje v dvoje

Njega dni je bil Deželakov Ivan fant od fare. Ljudje so dejali, da je odprte glave in nagovarjali starše, naj ga dajo v latinske šole. In res, Ivanček se je vpisal v gimnazijo ter privozil brez hujšega škripanja do tretjega razreda. Potem je nastopila slaba letina, in oča so dejali, da ne zmorejo več. Ivanček pa je tudi uvidel, da ne more živeti v mestu od dobrega zraka. Ostal je doma na kmetih, pomalem pomagal doma pri gospodarstvu, mimogrede pa je še kdaj pa kdaj pogledal v knjige.

Dejal sem, da je bil Ivan njega dni fant od fare. Kako tudi ne! V društvu je prišel kaj kmalu do prve besede in je že tedaj, ko mu je pognal prvi mah pod nosom, režiral gledališke igre. Tista tri leta latinske šole so mu bila v napotju, da bi se pokmetil — štel se je pač med šolane ljudi, toda v službo, pri kateri bi hodil lepo z aktovko v pisarno in domov, ga niso hoteli nikjer vzeti. Podjetniki so pač taki, da te ne vprašajo kaj znaš, temveč zahtevajo spričevala. Če imaš malo maturo v žepu, in si rojen pod srečno zvezdo, te še kako povohajo, s tremi razredi pa te nočejo med »gospodo...«

Ko je Ivan uvidel, da še vedno prevladujejo zastareli nazori, se jim je kratkomalo vdal. Odpotoval je v mesto, navezal stike z dijaki, si nakupil knjig ter se spet vrnil domov. Po letu in pol je spet zginil. Žlobni jeziki so ga opravljali, da se uči za ravnatelja, Ivan pa se je branil, da ga knjige samo zanimajo. Ko pa se je vrnil z malo maturo v žepu, si ni mogel kaj, da tega ne bi objavil po vsem kraju. Naj bo kakor koli, Ivan jim je zavezal jezike in tudi za pijačo je dal: opravil je malo maturo.

Ivan pred drugo »maturo«

Čez dve leti je dobil poduradniško službo, čez nadaljnji dve leti pa brhko ženico. Tako je Deželakov Ivan vstopil v življenje kot samostojen človek, ki si je priboril vsaj navidezno boljšo skorjico kruha. Zadeva z »maturo« pa še ni bila končana. Ono v šoli že še kako opraviš, in ko jo imaš v rokah, lahko pozabiš na vse tisto, česar si se naučil v bukvah; precej težavnejša pa je »matura« v zakonu, če dobiš ženo, ki je v letih ljubezni pohlevna in dobra, pa ti šele potem pokaže svoje rogliče.

Dejal pa sem, da je bil moj prijatelj Ivan rojen pod srečno zvezdo. Nekaj časa je v zakonu sicer res škripalo. Na vsak korak mu je hotela žena soliti pamet, vrh tega pa je postajala tako oblastna, da se Ivan ni več upiral, če so sosedje trdili, da je pod copato. Imel je pač smolo, da je našel življenjsko družico, ki je bila prepričana, da ji je dobri Bog zajel pamet kar z zajemalko, revež Ivan pa je prav v tistem času stal za plotom, in je ni dobil niti za kavino žlico. Toda stvar se je prav nenadno zaobrnila Ivanu v prid, gospa Betka (tako je ime njegovi brhki ženici) pa je potegnila »ta kratko«.

In veste, kdo mu je pomagal? Sam gospod grafolog je bil, ki ga odslej moj prijatelj Ivan obrajta kot svojega dobrotnika, gospa Betka pa naravnost vzkipi od jeze, če ji njegovo ime samo omeniš. Zgodilo pa se je takole:

Kakor marsikatera ženska, tako je bila tudi Betka med onimi, ki je sila kratka in po svoje jasna v sodbah in zaključkih. Tujih jezikov sicer ni znala, vendar je marsikdaj poslušala radijska poročila kar v grščini ali n. pr. nizozemščini; in gorje Ivanu, če je podvomil, da je vse prav razumela. Nič čudnega, da je imela povsem svoje nazore o gospodarstvu, družbi, kulturi, umetnosti ali politiki. Prepričanje, da je sama človek in pol, ji je pač dajalo legitimacijo, da je lahko sodila:

»Zdravnik N. N. nima pojma o zdravstvu; tale hiša je tako zgrajena, da se bo jutri podrla; tale časopis piše resnico, oni pa laže; Dr. M. M. se razume na pravo kakor zajec na boben... Itd.«

Vedeževalke so jo hrabrile

Vendar ne bi mogli reči, da gospa Betka ni bila izobražena. Opravila je dva razreda meščanske šole, kar pa ni važno. Saj izobrazba vendar ni vezana na šolska spričevala, in vse tisto, kar se ljudje učijo v šolah, je samo zato, da potem spet pozabijo. Sploh pa so dandanašnje šole hudo na slabem glasu. Veljavo ima samo to, kar imaš v glavi in česar te nauči življenje. Nekaj drugega pa je le bilo, kar je imelo pri gospe Betki veljavo. Seznanila se je z damo, ki je znala brati z roke. Ta ji je razodela, da jo čaka v življenju še velika vloga. Nekaj let bo sicer imela težave s človekom, ki je ne bo razumel, potem pa se ji bo odprla pot...

»In iteligenca?«, je skromno pristavila, ko ji je ženica brala življenjsko usodo.

»Oh, gospa, saj sem že povedala, da ste rojeni za velike stvari. Ne za tisto drobno delo z gospodinjstvom, pač pa za nekaj, kar je na meji med umetnostjo in visoko politiko.«

Vidite, kdo bi zameril gospe Betki, da ji življenje z navadnim poduradnikom, ki je bil vrh tega doma s kmetov, ni bilo lahko. Toda tako lahkoverna, kakor bi lahko na prvi pogled mislili, brhka gospa Betka tudi ni bila. Slišala je za neko drugo vedeževalko, ki prerokuje iz usedka črne kave. Ivanu je razodela, da mora na vsak način tudi k njej, da se bo prepričala, če ji bo tudi druga napovedala enako usodo. Nekaj časa ji je Ivan ugovarjal in ji dopovedal, da vse to nima znanstvene veljave, toda gospa Betka ni bila ena tistih, ki bi malodušno klonila.

»Veliki ljudje imajo železno voljo«, se je bodrila, Ivan pa je moral — hočeš, nočeš — preskrbeti nekaj kovačev, potrebnih za prgišče dišečega kavinega zrna.

Štirinajst dni ni imel beliča v žepu, ker ga je dobra življenjska družica oskubila za zadnje denarce, toda za ljubi mir je doprinesel še to žrtev.

Pri drugi vedeževalki

Ko se je gospa Betka vrnila od vedeževalke, je Ivan strgal po škatlici in zbiral poslednje ostanke tobaka, da bi si zavil cigareto. Žena je žarela kakor španski bezeg v maju, obenem pa je bilo videti, da je nenavadno razburjena. Takole je začela pripovedovati:

»Sijajna gospa, tale Pušnikova, o sijajna dama! Inteligentna, da ji ni enake po vsej deželi. — Ah, saj ne morem pripo-

ARHEOLOGIJA

Mladi pastir Duje je pasel osla Revnega in kozo Kodro. Ves njegov posel in skrb sta obstajala v tem, da jih je zjutraj odpeljal na pašo, zvečer jih pa zopet prignal domov. Da si nekoliko skrajša čas, je začel Duje rezljati ali klesati v kamen. To delo mu je zelo ugajalo. Ker je pa na solinskem polju mnogo sarkofagov in drugega izklesanega kamenja, mu ni manjkalo vzorcev, po katerih bi se lahko bolj ali manj uspešno ravnal pri svojem delu. V tem delu je bil mali Duje izvežban, da je vsa vas vedela za njegovo umetnost v izdelovanju drobnih stvari iz kamenja.

To pot se je Duje zabaval z zelo svojevrstnim delom. Pred osmimi dnevi je začel vrezavati v kameno ploščico podobo svojega gospodarja v najsvečanejši obleki, kar si ga je mogla mlada domišljija našega Duje izmisliti. Ko je to podobo skončal, je vrezal okoli nje celo vrsto prelepih reči, kakor je to najbolj znal in mogel. Hotel mu jo je podariti za rojstni dan. Prepričan je bil, da bo dobil novo in vroče zaželeno rdečo kapico.

Ko je svoje edlo opravil, je pogledal za oslom in kozo. Videl je, da sta šla daleč od njega. Stekel je za njima. Pri tem mu je pa padla iz žepa kamnita ploščica, se zavalila čez neko strmino in se zgubila v majhni loki. Duje je ni več našel..

•

Leto dni pozneje je prišla v splitsko pristanišče avstralska jahta, iz katere se je izkrcalo 12 avstralskih turistov. Sami magistri ali grofje. Ti magistri in grofje so se zabavali na razne načine: eni so lovili ribe, drugi zbirali vtise, tretji so pa pregledovali starino.

Med temi tretjimi je bil tudi posebno vnet starinar, ki se je imenoval magister Eric Sackeville, učenjak in arheološka avtoriteta na polju antropološke arhoelogije. Magister Eric se je napotil popolnoma sam, brez vsakega spremstva, razen svoje pameti in znanja, proti solinskemu polju, da se pozanima za solinske starine.

Celo dopoldne se je potikal okoli grobov, stavb in drugih spomenikov. Ko je sonce stalo že visoko na nebu, se je magister Eric pripravil na povratek. V tem mu pade pogled na nekakšen kamen, ki je ležal na loki. Magister Eric se skloni, ga pobere in odstrani z njega blato.

»Ha, kaj je to?«, je vzkliknil magister Eric.

»To je, nič ni,« je vzkliknil magister Eric. Ni bil samo učenjak, ampak tudi Avstralec. Izustil je samo kratko in jedrnato »all right«, ga zavil v košček časopisa in in odnesel na jahto. Tu ga je spravil v svoji kabini in o svoji najdbi ni povedal nikomur niti besede.

Dolge ure je sedaj presedel magister Eric s tem kamnom ves zamišljen. Ko so ostali magistri in grofje bdeli in uživali bajno mesečino, je magister Eric opazoval svoj kamen.

Čez dan so se vrnili z jahto v Avstralijo. Tu so se razšli vsak s vojim vtisom na svoje domove. Magister Eric pa je prinesel s seboj tudi kamen, ki ga je našel na solinskem polju..

Magister Eric je ogledoval kamen in si z njim mesece dolgo razbijal glavo. Poskušal je razvozljati zagonetne znake na robovih kamenite plošče, kakor tudi podobo samo, ki jo je ta lik predstavljal.

To delo ni bilo lahko.

Sled je vodila, po mišljenju magistra Erica, v staro peruansko kulturo. Če pomislimo, da imajo stari ameriški jeziki okoli 200.000 sklanjatev in preko 17 milijonov besed, lahko sprevidimo, kako težko je bilo to delo.

Magister Eric, čeprav ni premešal tega ričeta do dna, je vseeno poznal mnogo narečij. Poznal je znake in jezike Athabaskov, Irokezov, Dakotov, Velavadov, Cimukov, pa tudi jezik Kiriri, Aymara in Bribri.. In kdo bi naštel vse to, kar se nahaja v glavi magistra Erica Sackevillca, antropološkega arheologa.

Magister Eric je razmišljal, sklanjal in spregal, dokler mu ni končno Bog blagoslovil muko in trud. Po dolgem razmišljanju in z večmesečnim dopisovanejem z inozemskimi učenjaki, je končno odkril, kaj prav za prav predstavlja kamnita plošča, ki jo je našel na solinskem polju.

Nekega dne je izšla v velikem avstralskem arheološkem časopisu senzacionalna razprava o solinskem kamnu z množico slik, skic, primerjav, komentarjem in vsem ostalim, kar k taki razpravi spada.

Avtor te razprave je bil učenjak in arheolog magister Eric Sackeville. Magister Eric je odkril kamen, ki izhaja čisto gotovo še iz onega časa, ko sta bili Evropa in Amerika še združeni. Ta kamen je neizpodbitni dokaz za to. Predstavlja najčistejši in res prekrasen primer staroperuanske kulture. Predstavlja *peruanskega demona*, kar se jasno vidi iz črk in znakov, s katerimi je okvirjen...

Hm! Kaj so vsi nevedneži menili o Evropi in Ameriki pred tem odkritjem? Ali ne sledi iz te epohalne najdbe, da je tu v Evropi, v Solinu, v zemlji, kjer so lahko prebavljive ribe, a tako težko prebavljiva druga vprašanja, obenem tudi ostanek nam skupne peruanske kulture? In da smo si vsi bili v preteklosti eno in isto, en kontinent, ena duša, eno srce?...

Tako je zaječal glas arheologa magistra Erica. Na ta glas so se stresla vsa arheološka društva na svetu — od predsednika pa do poslednjega dopisnega člana. »Instituto di corrispondenza archeologica«, »Ephemensis epigraphica« in »Monumenti inediti« so izdali posebne zvezke. Magister Eric Sackeville je sprejel na tisoče pozdravnih brzojavk in pisem. In na ducate odlikovanj in diplom. Vseh pet zemlja je ipisalo in govorilo celo leto dni o tem prevažnem antropološko-arheološkem odkritju..

*

Pastir Duje je pa pasel še naprej v božjem miru svojega Revnega in Kodro. In rezal je kamen. Nikoli ni niti slišal o kakšnih Peruancih, njihovi kulturi in demonih. Pa vendar, ko je mislil, da vrezuje podobo svojega gospodarja, kdo bi mislil, da je medtem izrezal popolnoma nezavedno — peruanskega demona! In kdo bi mislil, da je neznatni Duje naredil kulturno-zgodovinski dokument prve vrste. Da, tega se pastir Duje ni zavedal.

Razumljivo. On je samo preprosti in neuki pastir. Kaj bo pa on vedel o — *arheologiji?!*... (Po »D. Z.«

Vrtnarstvo v luči kemije in umetnosti

Z. M. Lj.

V izložbah trgovskih vrtnarjev vidimo često sinje ali vijoličaste hortenzije, čeprav nam je znano, da cveto hortenzije v naravi le rožnato ali bledozeleno. To spremembo dosežemo s tem, da dodamo zemlji in s tem rastlini razne snovi, ki vplivajo na rastinsko barvilo — autokijan. Od njega so odvisne vse barve in se dado tudi umetno izpreminjati. Ako vzamemo barvilo od rdečega zelja in mu dodamo še nekaj luga, bo postala prej rdeča barva kmalu vijoličasta. Pri večji množini pa postane barva modra, če pa tej modri vodi dolijemo nekoliko kisline, se barva takoj izpremeni v prvotno rdečo barvo.

To spreminjevanje cvetnega barvila pod zunanjimi vplivi je prav lepo dokazal Molisch, ki je nabral stare šopke vijolic, jih postavil v kozarec z vodo in vsakega posebej pokril s steklenim zvoncem. Pod prvi zvon je postavil poleg šopka vijolic, skodelico s solno kislino. K drugemu šopku pa amonijak, pod tretjim zvonom pa je zažgal žveplov dvokis. Četrti šopek pa je služil kot dokaz.

Šopek vijolic pod prvim zvoncem je postal krasno mesnordeč, pod drugim svetlozelen, pod tretjim bel; a pod četrtim pa je ostal neizpremenjen.

Tudi v naravi poznamo nešteto primerov pri katerih spreminjajo rastline barvo cvetov. Tako n. pr. spremeni plučnik (pulnaria oficinalis) svoje rdeče cvete v modre, prav tako gadovec (ecpium vulgare) in še mnogo dolinskih in planinskih cvetk.

Pa predaleč smo zašli, in bi bilo nesmiselno še naprej o tem razpravljati, eno je jasno, da se te spremembe v naravi zgode le zaradi večje življenjske moči rastline same, bodisi da pridobi rastlina v novi barvi več obiskovalcev — žuželk, ki so željne sladkega nektarja in v zahvalo prenašajo cvetov prah, ali je vzrok spremembe varovanje klorofila (rastlinsko listno zelenilo), da bi se uničevali premočni sončni žarki ali pomanjkanje toplote.

Molisch je tudi dokazal, da je mogoče bele cvetove slaka (ipomea purpurea) spremeniti v rdeče; če vanje dihamo v majhnem prostoru vsaj četrt ure. Tu spremeni barvo ogljikov dvokis, ki ga vdihavamo. Ko pa prenesemo cvet v zračen prostor, polagoma zgubi barvo. To spreminjanje autokijana se da sijajno uporabiti v umetnem vrtnarstvu, s pisavo na cvetlice. Že precej dolgo je znano, da se da prenesti pisava z vzorcem na liste rastlin, da tudi od fotografskih negativov dobimo na listu dober pozitiv. Vendar igra vloga, le listno zelenilo in ker je potreba list pripraviti z alkoholom in jodom, ni za praktično uporabo.

Praktično pa je mogoče doseči pod obsevanjem s kremenasto lučjo. V ta namen postavimo primerno cvetico v stekleno posodo in jo zavarujemo proti obsvetlitvi s cinkovo pločevino ali staniolom. V pločevino ali staniol vrežemo primerno besedilo (namenjeno za god ali kar koli) in pritrdimo na cvet, tako da se cvetov list lepo prilega izrezani pločevini. Dobro zavarovano rastlino nato osvetlimo s kremenasto lučjo, in sicer 2.5—3 minute v razdalji 35 cm. Seveda čim bliže smo luči, tem krajša naj bo osvetlitev. Po osvetlitvi, ko smo odstranili staniol, opazimo na cvetu, kjer je prišla svetloba skozi izrezano pločevino, ime ali voščilo ali kar je že bilo vrezano v šablono, v modri barvi.

Kako je do tega prišlo? Gotovo je tudi tu vzrok v amonijaku, oziroma se je to barvilo v stanicah po ultravioletnem obsevanju s kremenasto lučjo zmešalo z lužnato snovjo teh stanic, autokijan je postal nevtralen. Ako sedaj pustimo tako popisane cvetice dalj časa, 1—2 dni, na vlažnem temnejšem mestu ali pa jih postavimo v primerno posodo ali zaboj, ki ima stene prevlečene s suknom, ki ga popolnoma premočimo, opazimo drugo spremembo — napis je postal popolnoma bel. Na suhem prostoru pa je ohranila moder napis.

Prav tako kakor na cvetove pa je tudi možno pisati na liste nekaterih rastlin, ki tudi vsebujejo autokijon. To so zlasti razni lokvanji, tradeskancije (tradescantia virginica, cabriela i. dr.), nato pridejo fuksije (Phusichibriele) in razne vrste begonij itd. Tu pa je sprememba nekoliko drugačna. Z daljšim obsevanjem de sa autokijan popolnoma uničiti, tako da postane napis zelen po klorofilu, ki leži pri teh rastlinah neposredno pod barvilom. List sam pa tudi spremeni barvo in postane živo rdeč. Niso pa vse cvetice enako uporabne za pisanje s kremenčasto lučjo. Posebno lepo se dajo popisati tulipani, primule, slak in slezi itd. Večkrat pa se tudi dogodi, da nam namesto zaželenega modrega odnosno belega napisa zažare nasproti temno rdeče ali zlatorumene črke.

Iz Hrvaške

Ob priliki otvoritve nemškega kulturnega zavoda v Zagrebu je bila v samem institutu prirejena pomembna kulturna slovesnost, na katero so prišli najvidnejši predstavniki hrvaškega in nemškega kulturnega življenja, nadalje predstavniki hrvaške narodne vojske, pa tudi zastopniki zavezniških držav, ki imajo svoja poslaništva v hrvaški prestolnici. Naloga novoodprtega nemškega kulturnega zavoda bo čim bolj zbližati nemški in hrvaški kulturni življ, ki je imel že do zdaj desne vezi med seboj.

Prav zdaj so bila v hrvaški prestolnici zaključena pogajanja med predstavniki hrvaškega in švicarskega Rdečega križa. Sklenjeno je bilo, da bo švicarski Rdeči križ poslal na Hrvaško večjo količino kondenziranega mleka, kondenzirane povrtnine, kondenziranega sadja, vitaminozne hrane in zdravilnih potrebščin. Vse, kar bodo švicarji poslali, pa bo namenjeno zlasti hrvaški doraščajoči mladini.

Odkupne cene za krompir in koruzo na Hrvatskem. Hrvatsko ministrstvo za narodno gospodarstvo je izdalo naredbo, s katero je določena odkupna cena za krompir, in sicer v višini 5.50 odnosno 6 kun za kilogram krompirja za človeško prehrano, odnosno 5 kun za kg industrijskega krompirja. Za krompir, ki ga proizvajalec odda preko obvezne količine, je določena cena 7 do 7.50 kune. Odkupna cena za fižol znaša 28—32 kun, fižol, ki se odda preko obvezne količine, pa se plača po 38—42 kun kg. Odkupna cena za koruzo je določena na 30 kun kg za obvezne količine in 45 kun za prostovoljno oddano koruzo.

Vrhnika

Naročnike »Slovenčeve knjižnice« iz vrhniškega poštnega okoliša vabimo, da dvignejo knjigi **»Trije bratje«** in **»Peli so jih mati moja«** pri našem zastopstvu na Podlipski cesti 9. Kdor še ni prevzel nagradne knjige **»Martin Krpan«** naj tudi pride po njo. — Ob tej priliki se tudi naročite na III. letnik Slovenčeve knjižnice. Ob delavnikih prihajajte samo v dopoldanskih urah. Pohitite z naročanjem **»Slovenčevega koledarja l. 1944, ilustriranih knjig »Quo vadis« in »Ivanhoe«.**

Še deset dni

naročniki »Slovenca« in »Domoljuba« lahko naročijo in plačajo

po znižani ceni

Scottov zgodovinski roman v slikah

»IVANHOE«

V Ljubljani sprejemamo naročila in vplačila v veži Ljudske tiskarne in po pooblaščenih akviziterjih.

S Spod. Štajerskega

40 letnica katastrofe na dravski brvi. Mariborski dnevnik priobčuje daljši spominski članek o nesreči na dravski brvi pred 40 leti. Bilo je to leta 1903. sredi meseca septembra. Po vsej Dravski dolini so bile takrat hude poplave. Voda je zrušila most v Marenbergu in ga odnesla proti Mariboru. Tu so se ob šibki brvi, ki jo sedaj nadomešča trdna, železna brv ali most, ki veže mesto s Studenci, zajezile ruševine ob tramovje. Pri mostu se je zbralo toliko radovednežev, da je morala nastopiti policija in zavarovala prehod. Proti večeru pa je prišlo do katastrofe. Brv ni mogla vzdržati in se je pretrgala. Pri tem je zajel val tudi nekaj ljudi, ki so izginili pod mrzlimi, umazanimi valovi.

Smrtna nesreča. Pri delu v Festenbergu v Šleziji se je smrtno ponesrečil M. Gramc iz Kamence pri Brežicah. Pokojnik zapušča vdovo in devet nepreskrbljenih otrok. Najmlajši otrok je star komaj 14 dni. Zemeljske ostanke so pred dnevi pripeljali v njegov rojstni kraj in ga tu tudi pokopali.

Novi grobovi. V okolici Slovenske Bistrice je umrl 77 letni učitelj v pok. Jurij Jeločnik. V Ptuju je umrl 69 letni gostilničar Anton Lovrenčič, v Laškem pa občinski uslužbenec in posestnik Štefan Stojan. V Mariboru so umrli: 64 letna posestnica Fanika Korošec, Frančiška Malegg, 63 letna Neža Majcen in 62 letna zasebnica Terezija Bruckbauer. Naj v miru počivajo!

Kje so naši klopotci? Pod tem naslovom piše »Štajerski gospodar« dobesedno takole: Ena izmed tistih posebnosti naših vinskih goric, ki so vzbujale pozornost tudi na tujem, so pač — klopotci. Navadno že za Veliki Šmaren, torej sredi avgusta, so vsako leto »zapeli« svojo prvo »pesem«. To se pravi, zopet so se oglasili s svojim daleč slišnim klopotanjem, domačemu in zunanjemu svetu oznanjujoč veselo vest, da se zopet bliža velik, največji praznik vinskih goric, trgatev. Vsak večji vinogradnik si je privoščil takega glasnega znanilca nove vinske letine. Na vprašanje, če naj klopotec služi tudi kakšnemu posebnemu namenu in ne samo zabavi poslušalcev, se je glasil odgovor, da so klopotci strašilo za škorce in vse ostale pernate goste, ki v večji množini lahko napravijo mnogo škode po vinogradih. Ta odgovor je prišel na uho tudi — hudomušnežem. In le-ti so si vzeli čas in so opazovali vpliv tega strašila. In uspeh svojega opazovanja so obesili na svoj veliki zvon: »cajtenge«. Ali od jeze, ker sami niso prišli poceni do grozdja, ali le zgolj iz poredn osti: kratkomalo, razglasili so lahko vsemu svetu, da naši klopotci zato klopotajo, da privabijo čim več ptičjih gostov na »branje«. Kjer je več takega klopotanja, tam je tudi več ptičjih družin. In baje zato, ker so to nazadnje tudi vinogradniki spoznali, so večinoma utihnili naši znameniti klopotci.«

Westfalska mladina na Spodnjem Štajerskem. Že nekaj mesecev prebivajo na Spodnjem Štajerskem dečki in deklice iz pokrajin, ki so ogrožene po letalskih napadih. V Rogaški Slatini so štiri taborišča, v katerih prebiva 300 dečkov in deklic. V teku poletja so se izvrstno okrepili, zlasti s kopanjem in z dobro hrano, obenem pa so nabirali borovnice in druge gozdne sadeže, ki so dober prispevek h kuhinji.

Junaška smrt narodnega socialista. Z vzhodnega bojišča je prišlo v Gradec poročilo, da je v prvi bojni črti pred Orlom padel poročnik Edmond Paurisch. Že marca 1931 je v Gradcu pristopil k narodnosocialistični stranki, pozneje je bil na vodilnem mestu v zvezi nemških uradnikov, v začetku sedanje vojne pa se je prostovoljno javil na fronto.

Na smrt obsojena poštna tatica. Pred posebnim sodiščem v Gradcu se je morala zagovarjati 43 letna pomožna poštna uslužbenka Margareta Srebernig, ki si je na nekem poštnem uradu prisvajala poštne pošiljke. Pri hišni preiskavi so našli večjo količino cigaret, toaletnih potrebščin, polnilnih peres, živila in nad 4000 mark gotovine. Kot ljudska škodljivka je bila obsojena na smrt.

Z Gorenjskega

Prodaja prašičev rejcem je poslej dopustna s posebnim dovoljenjem. Zadnja leta se je v Nemčiji pokazalo, da je treba zvišati stanje svinjereje in zlasti na Koroškem so temu pozivu vneto sledili. S tem je naraslo povpraševanje po prašičkih. Zdaj je bilo v Celovcu objavljeno, da se smejo prašički prodajati rejcem, ki niso kmetovalci, samo s posebnim dovoljenjem. Na ta način pridejo do prašičkov le tisti, ki imajo zadosti krme za vzrejo.

PLAČAJTE NAROČNINO!

Ljubljana

Koledar

Sobota, 25. kimovca: Kleofa, mučenica; Tata, mučenica; Pacifik, spoznavalec; Firmin, škof in mučenec.

Nedelja, 26. kimovca: Ciprijan, mučenec; Evzebij, papež; Justina, devica in mučenica.

Obvestila

Nedeljsko zdravniško dežurno službo bo vršil od sobote od 20 do ponedeljka do 8 zjutraj mestni višji zdravnik *dr. Ciber* Fran, Ljubljana, Štefanova ulica 7, telefon 36-41.

Prehranjevalni zavod za Ljubljansko pokrajino v Ljubljani poziva vse trgovce in zadruge mesta Ljubljane, da zanesljivo javijo najkasneje do 27. t. m. Prevodu stanje zaloge enotne moke, koruzne moke in maščob razpoložljivih za mesec oktober t. l.

Napačna navedba ali opustitev prijave, se bo najstrože kaznovala.

•

Službine. Jutri, 26. t. m., bomo imele v stolnici zjutraj ob 6.30 sv. mašo in skupno sv. obhajilo. Popoldne ob 5 bo pri oltarju Marije Pomagaj govor in peto litanije.

V Ljubljani umrli od 17. septembra do 23. septembra 1943. Strukelj Katarina, rojena Košir, 74 let, zasebnica, Cesta v zeleni log 5, Marinčič Frančiška, rojena Miklič, 77 let, posestnica, Galjevica 254, Rus Josip, 23 let, akademik, Lepodvorska ul. 28, Puc Marija, rojena Debeve, 67 let, žena tapetnika, Sv. Petra c. 85 a, Beber Janez, 3 leta, sin posestnika, Unec 70-Rakek, Rozman Nežika, rojena Gorenc, 61 let, zasebnica, Stari trg 17, Juvančič Antonija, 45 let, dninarica, Vidovdanska c. 9, Hubat Marija, roj. Pikuš, 73 let, žena krojača, Gosposvetska c. 13, Benedičič Bernardka, 5 tednov, hčerka blagajničarke, Borutova ul. 9, Zrimšek Ivana, roj. Göderer, 86 let, vdova fin. nadpaznika v p., Vodnikova c. 17, Suvajdžič Dejan, 37 let, kapetan I. kl. iz bivšega I. planinskega polka, Tržaška c. 40a, dr. Brecelj Anton, 68 let, zdravnik, Emonska c. 20-I., Praček Ana roj. Medeotti, 75 let, žena vpok. služitelja, Rožna dolina, Cesta XIX-6, dr. Benkovič Ivo, 68 let, odvetnik, Puharjeva ul 14, Podlesnik Frančiška, 67 let, vpok. tob. tov., Predjamska ul. 29. — **V ljubljanski bolnišnici so umrli:** Turšič Franc, 39 let, delavec, Celovška c. 117, Starman Franc, 56 let, učitelj, Verovškova 23, Poženel Albina, 5 mesecev, hči postrežnice, Galjevica 52, Ocvirk Marija, rojena Črnivec, 73 let, vdova železniškega uradnika, Vrhovčeva ul. 9-II., Mikluš Nevenka, 7 let, hči krojaškega pomočnika, Wolfova ul. 10, Belec Vincenc, 23 let, delavec, brez stalnega bivališča, Benedičič Marija, 5 tednov, hči blagajničarke, Borutova ul. 9, Zadnik Egidij, 24 let, delavec, Zadružna ul. 17, Pokorn Ana, roj. Emeršič, 58 let, vdova mag. uradnika, Lavričeva ul. 15, Kralj Franc, 40 let, Breg 10, obč. Mokronog, Grajzar Frančiška, 57 let, žena ključavničarja, Vodovodna c. 88, Kadunc Angela, rojena Črne, 37 let, žena zidarja, Mesarska c. baraka, Asejev Vladimir, 63 let, tehnik, Pred šofijo 19-II., Marinček Drago, 19 let, dijak, Novo mesto, Ljubljanska 26, Tišljarec Alojz, 36 let, delavec, Ribniška ul. 12, Dolenc Marija, 46 let, vdova, Pijava Gorica 7.

Vpisovanje v šolski zbor Glasbene Matice traja do vključno torka, 28. t. m. Zborov pouk je brezplačen, vodi ga ravnatelj Mirko Polič in prijave sprejema pisarna Glasbene Mtice. Dobrodošel je vsak, ki ima le zdrav glas in mutacijo že za seboj.

O miših in podganah smo zadnjič brali, da v hladnih jesenskih dneh pritisnejo v zavetje zidovja. Pisec ugotavlja, da je v Ljubljani vedno manj mačk, ki bi podganjo zalego pokončale. Mnenja je tudi, da v Ljubljani policija ne bi mogla zdresirati mačk za pogon podgan, kot je to storila policija v Parizu. Sicer smo mnenja, da ljubljanske mačke same znajo loviti miši, vendar pa radi ustrežemo piscu ter mu na njegovo željo dajemo dober svet, naj preganja podgane in miši kar po navodilih mestnega fizikata, ki je že mnogokrat objavil, da je najučinkovitejše sredstvo zoper miši, podgane in mrčes ter bacile snaga. Prav tiste dni, ko smo čitali njegovo prošnjo za dober svet, smo po vseh ljubljanskih dnevnikih brali tudi opozorilo, naj ljudje ne puščajo zabojčkov s smetmi na ulicah, da se z raznimi ostanki ne redo miši in podgane. Če bi po navodilih mestnega fizikata povsod pazili na snago ter ne bi bilo nikjer smeti, v sedanjih časih pač tudi miši in podgane ne bi mogle do hrane. Nazadnje pa v listih tudi vsak dan med oglasi beremo priporočila najrazličnejših in zanesljivo učinkovitih sredstev zoper tako nadlego.

Šolska sporočila

Na II. moški realni gimnaziji v Ljubljani — Rakovnik bodo 29. septembra od 9 dalje naknadni popravni in sprejemni izpiti za učence, ki iz opravičenih vzrokov niso prišli pravočasno k izpitom. — Vpisovanje učencev za šolsko leto 1943-44 bo 2. oktobra od 8—11 za vse učence od II.—VIII. razreda po razredih, dne 4. oktobra od 8—12 v tajnikovi pisarni za učence, ki vstopijo v I. razred in za ponavljalce I. razreda, 5. oktobra bo od 8—11 vpis učencev z drugih zavodov in za učence zamudnike naše gimnazije. Natančna navodila so razglašena v I. nadstropju gimnazijskega poslopja.

Za 25.-, 32.-, 45.- ali 85.- lir

dobite lahko naš sloviti roman v slikah »QUO VADIS«. Mehko vezana knjiga velja tudi v novi izdaji 32 lir, za naročnike našega lista 25 lir; v polplatno vezana 45 lir, v celo platno na najboljšem papirju 85 lir.

---

vedovati, tako sem razburjena! Oprosti, daj mi cigareto!«

»Jo bova kadila skupaj, je zadnja.« se je branil mož. Potem sta vlekla drug za drugim, Betka pa je nadaljevala:

»Ona, ki mi je brala z roke, je vedela veliko, ampak gospa Pušnikova jo prekaša. Pomisli, odlična služba se mi obeta, v bližnji bodočnosti pa me čaka veliko potovanje...«

»Ti je povedala, kdo ti bo dal denar za potovanje?«

»Ah, ti majhen človek, kako težko ‚kapiraš'«, se je razhudila. »Ti mi ga gotovo ne boš dal, ker ga nimaš. Sploh pa ti nimaš pojma, kaj se to pravi, če ti je prerokovana sreča...«

Minuli so dnevi in tedni in gospa Betka je živela naprej v utvarah, da je njen mož le skromno bitje, ki si sme šteti v čast, da lahko zanjo dela, prišel pa bo čas, ko se bo izkakalo, da ni rojena za kuho, pospravljanje in krpanje nogavic. Kadar koli je začela gospa Betka pripovedovati o svojih prerokbah, je revež Ivan samo vzdihnil ter vzel knjigo ali časopis v roke. Tudi sosedom je postalo jasno, da se ne razumeta več tako dobro ko prej. Ženske so se postavile večinoma na njeno stran, moški pa so pomilovali človeka, ki je imel smolo v zakonu, kakor pravimo žaloigram, komedijam in operetam, če mož in žena težko hodita v dvoje.

Nekoč pa se je zgodilo, da je bral Ivan v časopisu inserat nekega grafologa. Razjezil se je in menil:

»Skriti bo treba tole, če ne bo Betka gotovo zahtevala, da mu pošljem njen rokopis...«

Zadeva z grafologom

Toda zadeva ga je začela tem bolj zanimati, ko je bral podoben inserat tudi v izložbi neke trgovine. Tam je bilo brati, da daje akademsko izobraženi grafolog analizo značaja in podobno. Ivan je postal pozoren. »Akademsko izobražen človek vendar ne bo šušmaril!« je menil. Še in še je hodil mimo tiste izložbe in prebiral reklamno notico, ki jo je znal že na pamet.

Ivan ni bil eden tistih, ki bi preveč hitro dojemal, je pa vsako stvar dobro premislil. Tega se ni mogel odvaditi, čeprav je žena večkrat dejala, da ji gre njegova počasnost kar na živce. Tako se je zgodilo, da si je omislil Ivan knjižico o grafologiji, da bi se prepričal, ali je res mogoče, da bi rokopis razodeval poteze resničnega značaja, ki je skrit v človeku.

In ko je našel v neki reviji resno razpravo o grafologiji, zraven pa odtis nekaj rokopisov z razlago, ga je prijela skušnjava, da bi vzel na skrivaj nekaj ženinih vrstic ter jih odnesel akademskemu dušeslovcu.

Toda Ivan je bil fant od fare. Ni mu bilo na tem, da bi delal kar koli na skrivaj, pač pa je tvegal, da bo grafolog odločil inteligenčno borbo med Betko in njim. Lepega večera je pokazal ženi revijo s tistim člankom. Naslednjega dne jo je povedel mimo trgovine, kjer je stal v izložbi zadevni oglas. Betka je ‚prijela'.

»Kaj misliš, ali je drag tale grafolog?«

»Nimam pojma.«

»Koliko denarja še imaš?«

»Sedem kovačev za cigarete in drobiž.«

»Naj bo kar koli, še enkrat bom poskusila srečo...«

»Ampak tokrat je ne boš sama, jo bom jaz tudi.«

Žena je bila nemalo začudena. »Ti tudi?« je ponavljala in dvakrat ali trikrat dodala, da pač nima smisla. Toda obakrat je obveljala Ivanova in čez dan sta odnesla grafologu v tej in tej ulici dvoje kuvertic z rokopisom. Ona se je podpisala s šifro »Vrtnica«, on pa je dolgo pomišljal, kako bi se podpisal, nazadnje pa se je odločil za očetovo ime in za svoj rojstni kraj ter napisal takole: »Jernej Šentjurski«.

~

Čez nekaj dni se je oglasil pri mladih zakoncih grafologov raznašalec pošte in oddal dvoje pisem. Betka je hlastno pograbila ono z napisom »Vrtnica«, Ivan pa je malodušno segel po svojem.

Grafolog jima je sporočil takole:

»Vrtnica«: »Prizadevate si, da bi se odlikovali v družbi po lepih oblekah in po duhovitosti. Niste povsem iskreni in precenjujete svoje sposobnosti. Veliko polagate na videz in radi bi se družabno povzpeli, za kar pa Vam primanjkuje naravnega daru, pa tudi volje. V zakonu boste srečni samo tedaj, če boste dobili moža močne osebnosti, ki Vam bo znal razbliniti utvare...«

Naprej gospa Betka ni brala. Zmečkala je papir in ga hotela vreči v peč, zaradi radovednosti pa ga je spet razgrnila in brala do konca. Kaj je bilo še tam zapisano, to vesta samo grafolog (če še ni pozabil) in pa Betka sama. Ampak rdeča je bila ko kuhan rak, pismo pa je strgala na drobne kosce, ga vrgla v peč in se oddahnila šele tedaj, ko se je prepričala, da je zgorelo.

Potem je vzela listič »Jerneja Šentjurskega« v roke ter brala naslednje:

»Ste mož varčne narave, skromen, zadovoljen z malim. Rokopis razodeva prizadevnost, združeno z nadpovprečno inteligenco. V letih razodevanja ste marsikaj zamudili in opustili, kar bi Vas lahko utrdilo v značaju in Vam pomagalo do življenjske sreče. Toda če boste dobili družico sebi enakih kvalitet (ki jih nikakor ne podcenjujem), lahko zrete mirno v bodočnost. Ne poročite vsake, mirno lahko zahtevate, da bo Vaša družica kulturna žena...«

Nekaj dni potem se je gospa Betka obotavljala, da grafolog ni imel niti osnovnih pojmov — saj niti ni vedel, da sta poročena. Ivan pa se je branil, da mu je to najbrž ušlo, ker je videl, da sta prišla k njemu skupaj, pa da je tako najbrž sodil po tem, ker ona ne mara nositi poročnega prstana.

Drži pa, da od tistega dne Betka ni več govorila niti o ženski, ki ji je brala z roke, niti o oni, ki ji je prerokovala iz usedka črne kave. Mož pa ji tudi ni več omenjal grafologovega odgovora. Njenega pisma sicer ni prebral, po vedenju svoje ljube Betke pa je natančno vedel, kako ji je odgovoril.

Dodati pa moram še to, da sem videl onega dne gospo Betko na trgu, kjer je kupovala povsem navadno čebulo in solato. Tudi poročni prstan je imela na roki. Po tem sodim, da je zdaj v domovanju Deželakovega Ivana in njegove brhke soproge Betke precej znosnejše ozračje.

Naročajte »Slovenski dom«!

TOMAŽIČ-BERANEK

Botra vila

79.

Toda pogumni pastirček se je že napotil proti izhodu iz te nagnusne žabje votline.

Kar se z velike skale zapodi predenj žaba s kronico na glavi, se na tleh razšopiri in zareglja:

»Vrni se, sicer boš ves žabast. Ubogaj me, zakaj jaz sem žabja kraljica!«

»Čeprav! Pojdi mi vstran, da te ne pohodim!« se je nejevoljno obregnil v žabjo kraljico in stopil kar čez njo.

Žabja kraljica se je jezno obrnila ter za njim zaregljala:

»Pa pojdi, trdoglavec! Če te me nismo mogle spametovati, te bodo pa drugi!«

80.

Skozi nizek obok je deček iz žabje votline prišel v volčjo jamo. Kar celi tropi volkov so se zapodili predenj, strašno lajajoč ter grozeč mu s svojimi ostrimi zobmi.

»Vrni se, od koder si se pritepel med nas, sicer te raztrgamo!« so mu svetovali in mu hkrati grozili: beli zobje so se jim krvoločno zabliskali, oči pa so zeleno zažarele...

Neustrašni pastirček je tedaj prvega volka prijel za zadnjo nogo ter z njim vse druge premlatil; na pol mrtvega ga je zadegal med nje. Tedaj se je ves volčji trop vrgel na pobitega volka; krvoločno so ga raztrgali.

81.

Medtem ko so se požrešni volkovi trgali za meso svojega druga, je pastirčku uspelo izmuzniti se iz volčjega brloga. Upal je, da je vse težave in skušnjave že premagal, toda iz volčjega brloga je dospel v medvedjo jamo.

Kot velike, žive skale so ležali tam v dnu jame; zdaj pa so se počasi dvignili na zadnje noge ter se jeli rjoveč zibati proti njemu.

»Vrni se, sicer te živega požremo!« so rjoveli vanj.

Dečko se je jel ritenski umikati za skalo.

»Moram naprej, naprej skozi vse strahote in grozote, tako mi je velela začarana kača!« jim je odvrnil.

Quo vadis

je po priznanju vseh ocenjevalcev

knjiga trajne vrednosti

ki jo bodo stari in mladi zmeraj veseli

Quo vadis

roman v izvirnih slikah mora priti med Vaše knjige

Dobite jo v Upravi Slovenskega doma, Ljudska tiskarna

Broširana	32 lir
za naročnike Slov. doma	25 lir
v pol platno vezana	45 lir
vezana, luksuzna	65 lir

Ribji blagoslov iz Marmorskega morja

Turška vlada je tudi vprašanju ribištva posvetila pozornost

Turške obalne vode so na ribah zelo bogate, vendar doslej tega ribjega zaklada še niso izkoristili tako, kakor bi ga lahko. V Bosporu, Marmorskem morju in v Dardanelah je zato toliko rib, ker je morska voda za te zemljepisne širine razmeroma precej mrzla, pa tudi precej manj slana kakor pa v sosednjih morjih, medtem ko so na drugi strani tudi takšna morska področja, kjer so razmere ravno obratne. Spričo teh razlik ribe neprestano potujejo iz mrzlih voda v toplejše ter obratno, pri čemer se na primer v Bosporu včasih zgodi, da se nakopičijo tolikšne množine rib, da si jih z lahkoto nalove tudi ljudje, ki se na ribolov ne razumejo bogve kako dobro. »Alah nam daje ribe«, pravi Turek, ki je ribe zlasti zadnje čase, ko je zavladala v deželi hujša draginja, začel visoko ceniti. Ribe so v primeri z drugimi živili zelo poceni prav zato, ker jih je toliko. Tako je Alah tudi glede prehrane priskočil Turčiji na pomoč.

20 milijonov kg rib na leto

Spričo takšne oblikovitosti obale, kakor jo ima Turčija, ter različnosti morskih voda, ki to deželo oblivajo, je mogoče ribariti vse leto. V Marmorsko morje se zatekajo ribe od obeh strani, iz Egejskega in iz Črnega morja. V mirnih zalivih tega vmesnega morja prezimujejo in se drste. Tri četrtine vseh rib, kar jih nalove v turških vodah, dobivajo Turki prav iz Marmorskega morja. Čeprav jih nalove v tem morju povprečno 20 milijonov kg na leto, vendar še vedno niso dosegli skrajnih možnosti. V glavnem love tu tune, ki so izredne kakovosti, dalje sardele in nekaj drugih vrst.

Tujec, ki ga pot pripelje v Carigrad, se brž lahko prepriča, da je za Turka riba izredno važno živilo. Ribe pa so tudi tisti »pridelek«, ki drži turško zunanjo trgovino v ravnotežju. Do zadnje vojne na Balkanu so bile v carigrajskih pristaniščih stalno majhne grške ladje, ki so odvažale v Grčijo ribe, da so jih potem tam predelali. Zdaj jih ni več, ker so jih Angleži mnogo potopili, ostale pa opravljajo prometno službo med otoki v Egejskem morju.

Izvoz rib je med sedanjo vojno torej tudi naletel na velike težave. Zaradi tehničnih težav zdaj ni mogoče delati večjih zalog rib. Ribe, ki jih ne morejo takoj nasoliti ter jih potem odpeljati z ladjami drugam, se pokvarijo in jih morajo zato pometati nazaj v morje. Turčija se zaradi tega že dolgo prizadeva, da bi ustanovila lastno industrijo za konzerviranje rib. V Carigradu sicer že imajo takšno tovarno za ribje konzerve, vendar pa je obrat daleč premajhen, da bi mogli v njem predelati vse ribe, kar jih nalove, oziroma kar jih ne morejo izvoziti drugam. Pri konzerviranju uporabljajo izredno dobro turško olivno olje.

Pločevine za konzerve ni

Turki so kupili od neke danske tovarne za izdelovanje ribjih konzerv prepotrebne stroje in druge naprave, a težave so tudi v tem, ker ni na razpolago dovolj pločevine za konzervne škatle. Tako se včasih zgodi, da morajo zaradi pomanjkanja pločevine ustaviti obrat celo v omenjeni carigrajski tovarni, ki jo že imajo. Kaže, da se turška industrija predelovanja rib ne bo mogla v zadostni meri razviti prej, preden ne bo vojna končana. In pri tej industriji je zainteresirana ne samo Turčija, pač pa tudi Srednja Evropa, zlasti Nemčija.

Navzlic omenjenim težavam pa Carigrad še vedno izvaža precej rib, kar je zlasti v vojnem času pomembna stvar. V letošnjem aprilu so na primer izvozili za 6 milijonov turških funtov nasoljenih rib, po večini v Nemčijo in Italijo. Aprila navadno vsako leto nalove največ rib, letos pa je bil ribolov še prav posebno obilen. Navzlic vojnim časom pa vsako leto nalove več rib, kakor pa so jih prej. Od leta 1939 dalje so cene ribam poskočile za več ko 100 odstotkov.

V turški prestolnici Ankari so pred dobrim letom zgradili najsodobnejšo urejeno hladilnico za ribe, v Nemčiji pa je Turčija kupila primerna vozila, s katerimi lahko prevažajo ribe na razne trge, ne da bi se blago pri tem pokvarilo. Carigrajski ribji trg je tako dobil dobrega odjemalca v Turčiji sami, tako da ribiškim podjetjem v bodoče ne bo treba biti preveč v skrbeh, da bi morali nalovljene ribe metati nazaj v morje.

Najsrečnejše ljudstvo na svetu

»Država« brez uradnikov, brez policije in orožništva, brez davkov in carin

Amsterdam, (CE). Na tako imenovani »Strehi sveta«, na južnih robovih Pamirskega višavja, kjer se skoraj stikajo Kitajska, Rusija, Afganistan in Indija, živi v deželi, ki velja za eno najbolj divjih, kar jih je na vsej Azijski celini, med silno visokimi in skoraj povsem nedostopnimi gorami, gorskimi pečinami ter vrhovi, ki segajo nad 7.000 metrov visoko — v deželi, ki je skoraj povsem odrezana od vsega ostalega sveta in omikanih narodov živi ljudstvo »Hunsa«. Šteje le kakih 10.000 ljudi, ter prebiva v približno 150 naseljih. V glavnem pripada šestim rodovinam. Temu mlademu »narodu« vlada kralj iz dinastije, ki sega nazaj v dobo križarskih vojn. Jezik, ki ga govore Hunsani, se imenuje »burušjaski« ter nima nobene sorodnosti ne s kakim starodavnim, ne s kakim sodobnim jezikom.

Hunsani so svojevrstno ljudstvo. Žive, kakor jih je naučila narava, ali kakor jim veleva izročilo in so

povsem neomikano ljudstvo.

Umetnost kakršne koli vrste je zanje tuja, ne poznajo nobene književnosti ali zaaoosti, ter v njihovih naseljih zastonj iščete kakšen omembe vreden spomenik. Vsa njihova omika je omejena le na obdelovanje zemlje ter na etično in moralno vrednotenje življenja. Žive častno in ne čutijo nikdar nobene potrebe po kakšnih zakonitih postavah, ki bi jim ukazovale, kako morajo živeti, da se ne bodo pregrešili proti svoji časti, govore vedno nadvse odkrito in pošteno. Bogastva nimajo nobenega, a so vendar nadvse srečni ljudje. Njihovo delo je trdo, zemlja, ki jo obdelujejo in iz nje dobivajo hrano, je skopa in malo radodarna. Hunsani često stradajo celo v poletnem času, in vendar ni na svetu naroda, ki bi bil srečnejši od njih.

Vsi kmetujejo, tudi njihov kralj.

Tudi tkalci, mlinarji, »mizarji« in celo duhovniki so v prvi vrsti kmetovalci. V prostem času opravljajo svoje domače, postranske posle. Vsi se preživljajo in oblačijo s tem, kar pridelajo na svojih lastnih poljih. Med Hunsani ni nobenih pesnikov, stavbenikov ali kakšnih učenjakov. Tudi nimajo nobenih svetišč in malikov. Njihove palače so borne koče, svetišče nebo, gozd in gora, božanstvo pa vsa narava.

Hunsani nočejo ničesar slišati o kakšni trgovini, in tudi v časih, kadar po njihovi deželi vlada najhujše pomanjkanje, ne marajo uvažati živil in drugih potrebnih stvari iz sosednjih, bogatejših dežela.

Kakor kakšna pravljica

zveni, in vendar je resnica: V tej srečni deželi vlada kralj, ki ne izdaja nobenih zakonov, ne nalaga svojim podanikom nobenih davkov ter živi izključno le od tega, kar mu daje tisti kos zemlje, ki ga sam s svojimi rokami obdeluje. Pri Hunsanih tudi ni nobenih sodišč, in jih tudi ni treba, zakaj doslej se še ni zgodilo, da bi bil kdo v tej deželi zagrešil kak zločin.

Skratka, v srcu Azije je država brez uradnikov, brez policije in orožništva, brez davkov in brez carin. Tudi ni niti sledu o kakšni veri ali vražah. Kdor čuti potrebo po molitvi, stori to čisto na tihem s tem, da povzdigne svoje oči v nebo. Življenje poteka na najbolj patriarhalen način, da si ga bolj patriarhalnega ni mogoče niti misliti. Vsa družina z vsemi bližnjimi sorodniki stanuje v isti hiši, a kljub temu ni nikdar nobenih družinskih prepirov.

Ko je otrok star 4 leta, lahko dela, kar hoče

Žene so odlične gospodinje in skrbne ter ljubeče matere in so svojim možem — čeprav se to sliši še tako neverjetno — nadvse zveste. Zvesti pa so svojim ženam tudi možje. Otroke vzgajajo njihovi starejši bratje in sestre, ko pa je otrok star 4 leta, lahko dela, kar hoče. Morda so vprav zato tako odlično vzgojeni in dobri ko angeli.

Hunsani si krajšajo čas in se zabavajo z igrami na prostem, uganjajo svoj šport ter si kaj radi privoščijo kakšno nedolžno šalo. Morda so vprav zaradi teh neverjetnih stvari Hunsani najbolj zdrav narod na svetu. Med njimi sploh ni

nobenih bolezni

in navadno umirajo v zelo visoki starosti. Njihovo življenje ugaša počasi, kakor plamen svetilke, ki ji zmanjkuje olja. Njihova hrana so v glavnem plodovi njihove zemlje ter meso njihovih domačih živali. Razkošja in udobja pri njih ni. Sladkorja, kave, čaja, tobaka, konzerv, vina, alkoholnih pijač sploh ter podobnih dobrot Hunsani sploh ne poznajo. Jedo malo in uživajo v glavnem le rastlinsko hrano.

Hunsani so nam spet dokaz, da je človek lahko nadvse srečen, tudi če ni bogat, samo da je res pošten in pravičen do svojega bližnjega.

Priznanje spet šele po smrti

Žalostna usoda J. Ressla, izumitelja ladijskega vijaka

Te dni je poteklo 150 let, odkar se je rodil Jožef Ludvik Ressl, izumitelj ladijskega vijaka. Rodil se je v Hradinu kot sin švicarsko nemških staršev. Ressl je prvi prišel na misel, da bi ladijska kolesa nadomestil z vijakom. Že kot slušatelj na tehniški fakulteti v Beču se je pričel baviti s to mislijo. Zaradi pomanjkanja denarnih sredstev je moral prnehati s študiranjem. Da pa šole ne bi povsem obesil na kol, se je vpisal na gozdarsko akademijo, za kar ni bilo potrebno toliko denarja kot na tehniki. Šele po nekaj letih, ko je dobil službo mornariškega intendanta v Trstu, se je zopet začel baviti s svojim izumom. L. 1827. je s težavo dobil dovoljenje za uresničenje svoje iznajdbe in našel obenem tudi ljudi, ki so ga denarno podprli. Prvega avgusta 1829. so z ladjo »Cibette« napravili prvo poskusno vožnjo. Sreča pa Resslu ni bila naklonjena, kajti med vožnjo se je stroj nekaj pokvaril. Čeprav so napako v stroju popravili že čez par ur, vendar tržaška oblast ni dovolila nadaljnjih poskusov. Kmalu so se oglasili tudi upniki, ki so Ressla poklicali pred sodišče in zahtevali, naj jim vrne posojeni denar. Mlademu Resslu se je z veliko muko posrečilo sporazumeti se z upniki.

Po svojem neuspehu je Ressl odpotoval v Pariz in tam prodal svoj izum za malenkostno ceno 1000 mark, da se je mogel vrniti v rojstni kraj. Leta 1840. se je v Trstu pojavila angleška ladja z vijakom namesto koles. Ressl je trdil, da je vijak izdelan po njegovem načrtu, a nihče mu tega ni hotel verjeti.

Čez dvajset let, ko je vijak popolnoma izpodrinil stara kolesa, je angleška vlada razpisala 20.000 funt šterlingov nagrade onemu, ki bi mogel dokazati, da je prvi izumil ladijski vijak. Ressl se je takoj prijavil in po vsej pravici zahteval nagrado zase. Kljub temu da se je na vso moč prizadeval dokazati, da je izumitelj vijaka, in čeprav je zanj prosil tudi nadvojvoda Maksimilijan, poveljnik avstro-ogrske mornarice, je njegov trud ostal zaman. Angleži so medtem izplačali nagrado nekemu angleškemu inženirju, Resslu pa niso niti odgovorili.

Ressla je ta nehvaležnost tako bolela, da se je odtegnil javnemu udejstvovanju in živel samo v znanosti. Revščina, Resslova zvesta družica, ga je spremljala prav do smrti, ki ga je zalotila v Ljubljani 10. novembra 1857. Umrl je zaradi malarije.

Kakor večina velikih mož je tudi nesrečni Ressl šele po smrti dobil zasluženo priznanje. Ko so spoznali, da je on izumitelj ladijskega vijaka, so mu v zahvalo in da bi popravili krivico, ki so mu jo naredili v življenju, postavili v veži dunajske tehnike spomenik, delo kiparja Fernkorna.

Berite »Slovenski dom«!

Karel Čapek

Zakaj nisem komunist?

Meni osebno pomenja to vprašanje olajšanje; bilo mi je potrebno, ne da bi polemiziral s komunizmam, temveč da se branim sam pred seboj pred očitkom, da nisem komunist in zakaj tudi ne morem biti. Morda bi mi bilo laže, ko bi bil. Živel bi v varljivem prepričanju, da najbolj odločno delam za zboljšanje sveta; domišljal bi si, da sem na strani revežev proti bogatašem, na strani lačnih proti polnim denarnim vrečam: vedel bi, kaj je potrebno in o čem je potrebno obravnavati; kaj je treba sovražiti in kaj je treba ljubiti. Namesto tega pa se zdim sam sebi, kakor da stojim bos med trnjem, golorok in po nikakršni doktrini zavarovan. Zavedam se svoje nemoči, da bi pomagal človeštvu in pogosto ne vem, kako bi se branil pred svojo vestjo. Če je moje srce res na strani zmagovalcev, — zakaj potem nisem komunist?

Prav zato nisem komunist, ker sem na strani revežev!

Videl sem bedo in trpljenje, oboje tako strašno in nedopovedljivo, da sem bil ogorčen nad samim seboj. Kjer koli sem bil, sem bežal od palač in muzejev; hotel sem v vlogi nemočnega opazovalca gledati življenje ubogih.

Ne zadostuje pa, da bi revščino samo gledali in z njo sočustvovali. Morali bi živeti z njo, toda bojim se smrti. Te ušive nečloveške bede ni na ščitu nobene stranke; v vse te strašne podzemske brloge, kjer ni niti žeblja v zidu, niti umazane cunje na tleh, vpije komunizem samo iz daljave: »Tega je kriv družabni red; v dveh letih, najpozneje v dvajsetih letih bodo zavihrale revolucionarne zastave, potem pa...«

No, kako — v dveh letih, v dvajsetih letih! Ali morete z mirno dušo dovoliti, da bi reveži živeli tako samo še dva tedna, dva dneva? Tuja mi je buržuazija, ki ne zna ali *tudi komunizem, ki namesto pomoči prinaša zastavo revolucije. Zadnja beseda komunizma je vladanje, ne pa pomoč; njegovo geslo je moč, ne pa pomoč.* Beda, lakota, brezposelnost — to za komunizem ni neznosno breme, niti sramota, temveč dobrodošla rezerva temnih sil, ki kipi v skupku uporov in odpora. »Tega je kriv družabni red,« kričijo komunisti. Ne. *Tega smo krivi vsi, ne glede na to, ali stojimo nad človeško revščino z rokami v žepu ali pa z zastavo revolucije v roki.*

Reveži niso razred, temveč so brezrazredni, deklasirani, zavrženi in neorganizirani; ti ne bodo nikoli na stopniščih prestolov, pa čeprav bi kdo izmed njih sedel na kakem prestolu. *Lačni ljudje si ne želé, da bi vladali, temveč da bi jedli; če gledamo s stališča revščine, je veseno, kdo vlada;* vse je odvisno od tega, kakor to pač občutimo. *Revščina ni ustanova, niti ni družabni razred, temveč je nesreča.* Naj poiščem kogar koli, ki naj bi neposredno pomagal ljudem, zmerom naletim na mrzlo doktrino o vladavini družabnih razredov. *Ne morem biti komunist, zakaj komunistična etika ni etika družabne pomoči. Zakaj pridiga komunizem uničenje družabnega reda, ne pa družabnega nereda, to je bede?* Zato, ker komunizem, če sploh misli pomagati revežem, dela to samo pod pogojem: najprej moramo vladati, potem ste šele vi na vrsti! Toda vse kaže, da niti to pogojno pojasnilo še nikomur ni pismeno zagotovljeno.

•

Bedni ljudje niso množica. Tisoč delavcev more pomagati enemu samemu delavcu v njegovi borbi za obstoj, tisoč bednih pa ne more pomagati niti enemu samemu bednemu h koščku kruha. Beden, lačen in nemočen človek je pač osamljen. Njegovo bedno življenje je zgodba zase, nezdružljivo z drugimi. To je posamični primer, je nesreča celo tedaj, kadar je podobna drugim primerom. S čimer koli preobrnete človeško družbo, bedni bodo padli zmerom na dno in v najboljšem primeru bo njihovo število še zraslo.

Niti trohice aristokrata ni v meni, toda tudi v vrednotè množic ne verujem. *Sicer pa sploh nihče resno ne trdi, da bodo množice vladale. Te so samo primerno orodje za dosego določenih ciljev,* so samo politično gradivo v mnogo tršem in bolj brezobzirnem smislu kakor pa pripadniki drugih strank. Človeka je treba samo vliti v neki kalup določene oblike — in postane čvrsto gradivo; potrebno mu je dati uniformo iz določeenga blaga ali iz določene ideje; toda idejnih uniform se v enem letu ali dveh ne more iznebiti.

(Dalje.)

Skrivnosti z nevidnega bojišča

Vohunski spomini iz prve svetovne vojne

68

Toda stražnik se mi je vselej surovo zakrohotal, me s kopitom puške sunil med druge nesrečnike ter se mi zarežal:

»Saj pojdeš ven! I seveda, da pojdeš! Vsi, kar vas je tukaj, pojdejo zatrdno lepega dne ven. To kar lahko rečem, zakaj prav zdaj vam kopljemo jamo, da boste imeli kam iti, ko pojdete odtod. In ti, moj lepi tujec, boš morda prvi, ki te bomo spustili odtod ter te poslali tja!«

Samo nekaj dni sem bil v tisti peklenski ječi in pod varstvom divjih, živinskih rdečih vojakov, pa me je vse to telesno in duševno tako zdelalo in potrlo, da sem začel otopevati in čutiti, da nisem več sposoben odpora in odgovora na vse to.

Razjedal in moril me je mračen obup. Pred očmi se mi je meglilo, zdaj pa zdaj sem zagledal pred seboj boleče ognjene jezike. Po sencih mi je kovalo, da so se mi hotele razleteti. Zdelo se mi je, da mi nekdo neprenehoma nabija s kladivom po temenu.

Velikokrat sem samega sebe zasačil, kako govorim zmedene besede, ki niso imele ne smisla ne zveze. Zapazil sem to, ker sem govoril na glas in sem včasih postal pozoren na lastni glas, ker sem mislil, da se je oglasil kdo drugi.

Tovariši v ječi, ki so jih bili zaprli prej kakor mene, se mi je zdelo, da so že čisto topi in da so se v vse vdali. Nepremično so ždeli na svojih mestih, čepeli na tleh ali se naslanjali na stene ter v pošastnem molku strmeli v tla. Obraze so imeli bledé kakor strahovi z drugega sveta. Nekateri pa niso pogleda umaknili od zamreženega okenca, skozi katero je visoko pod stropom prihajalo nekaj slabe svetlobe v ta zakleti prostor.

Zdaj pa zdaj si je kdo z mršavimi in drhtečimi rokami potegnil čez obraz in si podrgnil čelo. Zdelo se je, da za to neznatno delo napenja poslednje sile. Potem smo zaslišali zadušeno ihtenje in kratke, pretrgane izbruhe smeha, ki so bili podobni smehu poblaznelih ljudi in so človeka pretresali, tako da ga je stisnilo do mozga od neznane groze.

Na večer šestega dne — bilo je 21. maja 1918 — so se okoli polnoči vrata odprla. V ječo so stopili štirje stražniki, med njimi pa je bil moški srednjih let, oblečen po civilno.

Nekdo izmed vojakov je vzdignil veliko, zakajeno leščerbo, moški v civilu pa je potegnil iz žepa list papirja in začel brati z njega:

»Nikolaj Osevski, Aleksej Zerinskov, Vasilij Vasiljev, William Dreker...«

Ko je to naštevanje končal, je spravil list spet v žep, potem pa zavpil:

»Pokoncu, vi štirje, ki sem vas zdajle prebral! Komisar tovariš Bjelorodov vas hoče videti!«

Bili smo še vsi omotični, zakaj vrgli so nas bili iz prvega, težkega, zmedenega sna. Ko so nas odvedli iz ječe, smo se opotekali, kakor da bi bili mesečni. Stražniki so nas suvali s kopiti, ko smo hodili po čudnih zavitih hodnikih, da smo se zaletavali iz zida v zid.

Po hodnikih je bilo čisto tema. Ne vem kako, da sem se v tisti temi spomnil, kaj se je bilo zgodilo nekemu Bulderju, ki je bil moj zaupnik v Petrogradu.

Tudi njega so prijeli nekako tako kakor mene. Tri ali štiri dni je bil zaprt v ječi, potem pa so ga sredi noči kar na lepem poklicali pred rdečega komisarja. Ko je še ves zaspan stopal po temnem hodniku proti komisarjevi sobi, se mu je od zadaj približal rabelj v klobučevinastih čevljih, tiho, prav tiho, da ga še slutil ni, kaj šele, da bi ga bil slišal, mu pritisnil samokres na vrat ter mu pognal tri strele v tilnik.

Misel na tega človeka in na njegovo žalostno usodo mi ni marala iz glave. Začel se me je polaščati strah, kaj če ne nameravajo tudi z menoj narediti tako! Čudnega bi ne bilo nič, taki umori, ali, kakor so jim boljševiki dejali »likvidacije«, so bili nekaj vsakdanjega. Vedel sem to iz neštetih zgodb in si nisem umišljal, da bi ravno pri meni bilo kaj takega nemogoče. Opraviti sem imel ne z ljudmi, temveč s sistemom, ki temelji na načelu, da posameznik in njegova usoda nista nič in da je umor najcenejše in najuspešnejše sredstvo za dosego slehernega političnega cilja. Da ni bilo tega načela, ki je za pripadnike komunizma postalo naravnost verska resnica, dvomim, da bi bil boljševizem zavladal v Rusiji ali pa kje drugje.

Strah pred roko neznanega, nevidnega krvnika, ki mi neslišno stopa za petami, me je zdelal tako, da mi je pot lil po vsem telesu. Vem, da sem se pomiril šele, ko sem od nekje zaslišal otožno kozaško pesem. Ta mi je obudila spomine na daljnjo mladost, ki sem jo preživljal pri očetu v Petrogradu. Takrat sem pogosto poslušal kozake iz carjeve telesne straže, ki so prepevali prav to popevko.

Tedaj si pač nisem mislil, da bom tisto pesem slišal čez toliko let v takih žalostnih in obupnih okoliščinah, tako rekoč tik pred smrtjo...

Pot po tistih hodnikih se mi je zdela neskončna. Nazadnje so me odsuvali na ozke, strme, neznansko dolge stopnice in moral sem po njih. Zdelo se mi je, da me ženejo nekam v pekel.

S stopnic smo zavili skozi neka vrata in se znašli na majhnem dvorišču.

Ko smo bili na svežem zraku in sem nad seboj zagledal nekaj zvezd, ki se je zdelo, da so čisto blizu, kakor da si hočejo ogledati nesrečnike, sem začutil v sebi novo moč, kakor da bi se bil prerodil.

Rdeči vojaki so nas postavili ob zid, drugega poleg drugega. Vse štiri nas je tedaj morala obiti ista misel, zakaj spogledali smo se vsi hkratu, vsi v isti strašni zavesti.

Postavili so nas ob zid!

Vsakdo izmed nas je vedel, kaj pomeni ta beseda, ki ji je boljševizem v svojem olepševalnem stremljenju dal isti strašni pomen kakor besedi likvidacija.

Dalje.